دەستەبات بە مەعریفە پێناکرێ.. ئەحمەد هەولێری

بە درێژایی مێژووی دەستەبات، هەمیشە مەعریفە پانتایی خۆی هەبووە. دەتوانین بەسادەیی بڵێین ئەو زەمانەی کە دەستەبات دوور لە مەعریفە پیادەی هەز دەکات، ئەودەم ناودەنرێ شێت یاخود کودەتا یاخود حاڵەتە ئاوارتەییەکان، بەڵام وەکو تر دەستەبات بەبێ مەعریفە ئاگری نییە.

هەموو دەستەباتێک لە پیادەدا جۆرێک لە مەعریفەی گرتەکە، مەعریفە هەم بە دەستپێکی دەستەبات گرنگە هەمیش بە بردەوامی و سەقامگیری هەیمەنەکەی. هەم لە کرێکی دەستەباتدا گرنگە و هەمیش لە فەزای گشتیدا. هەم لە پێوەندی لەگەڵ خۆیدا پێویستیەتی، هەمیش لە پێوەندی لەگەڵ خەڵکدا.

چونکە مەعریفە پێویستە بە بەرهەمهێنان و دوبارە بەرهەمهێنانەوەی شێوەیەکی نوێی هەژمون، واتە هەژموون و دەستەباتی تەکنەلۆژی . لە دیدی هابرماسەوە پەرەتیقیزم و زانستگەرایی وەک جۆرێک لە مەعریفەی گشتگیر، شەرعییەت بە جۆرەکانی چاودێری و دیسپلین دەدەن لە کۆمەڵگەدا، ئەوەش لە ڕێگەی بانگەشەی زۆرووڕتی دەستەبات، وە بڵایەنی زانست و زانینەوە.

دەستەباتی مۆدێرن دەست دەگرێت بەکۆمەڵێك مەعریفەوە لە ڕێگەیانەوە چاودێری تاکەکان و کۆمەڵگە دەکات و ڕایان دەهێنێ لەسەر الرەملێو گوتاری، هەروەها لە پێناو پتەوکردنو پەرەپێدانی دەستاڵتی خۆی دەستاڵتی مۆدێرن ناچارە کۆمەڵێك دەزگاو دامەزراوەی مەعریفی بنیاتبنێت ، لە نمونەی ئەو دەزگایانەی دەتوانین زانکۆو دەزگا پەروەردەیەکان وەربگرین کە کار دەکەن بە باوکردنەوەی مەعریفە لە پێناو پاراستنو درێژە پێدانی دەستەبات و دوور خستنەوەی ئەو دامەزراوانەی تری دەستاڵت کە لە الیەن چینێکی کۆمەاڵیەتی دەرەوەی دەوڵەت بەڕێوە دەبرێن

چونکە عەقڵ لە ناوەڕۆکی دەستەباتدایە و دەستەبات و جۆرەکانی بەرهەم دەهێنێت. زۆرجاریش دەستەباتی تاکەڕەو و دیسپۆتیزم و خەسڵەتی بەرهەمهێناوە.

دەستەبات و مەعریفە هەمیشە لەپێوەندیدان، دەستەبات لە ڕێی

مەعریفەو هەوای شاردنەوەی خەی دەدات لە کەشی گشتیدا، هەوەدەدات پایەکانی خەی قایم بکات، لە ڕێی مەعریفەو ڕێوایەتی بە ئامازکانی خەی دەدات، تەمانی خەی درژ دەکاتەو. ڕێوایەتی بە یاسا و ڕێساکانی پێیدا دەکات.
لە ئاستەکی دیکەدا دەسەڵات هەمیشە بوارێک بە مەعریفە دەهێڵتەو کە بزاوتن بکات، بە تایبەت ئەو مەعریفەیەی کە لە ناوەندی ڕەشنبیریدا قەتیس دەبەت و ناپەڕێتەو بە ناو ڕەعیەت. چونکە دەسەڵات گرفتەکی ئەوتەی لەگەڵ ئەو مەعریفەیەدا نییە کە بەو جۆرە قەتیس دەبەت لەناوەندی ڕەشنبیراندا، ئەگەرچی هەستیاریشی هەیە. بەڵام ئەوە ئەرکەکە لە ئەستەی دەسەڵات کە ناتوانێ توخنی نەکەوێت و بەجێی نەهێنێت. بەیە سەیر نییە کە دەسەڵاتە دیسپۆتیزم و دیکتاتۆرکان لە نموونەی دەسەڵاتە ستالینی و کلیپتۆکراسییەکان هەمیشە ناوەندەکی مەعریفیان هەیە و دەیان دەزگای چاپیان هەیە.

دەسەڵات لەڕێی هەردوو ڤۆرژنەکەی پۆزەتیڤیزمەو کار لە ڕەمەک دەکات و دەسەڵاتە مەعریفییەکەی بەکاردێنێت، پۆزەتیڤیزمە ئاینی و ئاسمانییەکە، و پۆزەتیڤیزمە زانستگرا نائاینییەکە. چونکە پۆزەتیڤیزم تەنیا بایەخ و گرنگی بە دەخی ئارا و ئەوی هەیە، دەدات و دان بە سیستەمی کەمایەتی هەبوودا دەنێت و ڕێگە لە هەر گەڕانەکی ڕادیکاڵی ڕاستقینە دەگرێت، پۆزەتیڤیزم لە کۆتاییدا پێویستە بە بەرهەمهێنان و دوبارە بەرهەمهێنانەوەی شێوەیەکی نوێی هەژمون، واتە هەژموون و دەسەڵاتی تەکنەلەژی و هەژموونگرایی.

ئەحمەد هەولێری

گۆڤاری نما ژمارە ٥٧

[بە خوێندنەوەی ژمارە ٥٧ی گۆڤاری نما کلیکی ئێرە بکەن..]

Nma57Download

یادەوەریییەکانی شاعیرێکی نوخەواز و ئەمانی خانەقای میرزای میران ئیبراهام..-۱-ناڤ حەسەن

بەشی یەکەم

_ سەرەتایەک

ئەمانی خانەقای میرزا کە لە نووسینی (میران ئیبراهام) ، یەکێکە لەو ئەمانە نایابانەی کە داهێنانێکی گەورەی تیاکراوە ، یەکێک لە بەرچاوترین تایبەتمەندی و جیاوازییەکانی ئەم ئەمانە لە یەک کاتدا / دەتوانین وەک کتێبێکی نووسینەوەی یادەوەریەکانی شاعیرێک ، یان کتێبێکی مێژوویی ، لەهەمانکاتیش وەک ئەمانکیش چ لە ڕووی زمان و گێڕانەوە چ لە ڕووی ئیستاتیکاوەش چێژ و ئارامییەکی دەروونی بە خوێنەر دەبەخشێت . میران ئیبراهام وەک ئەمانووسێک بەوە ناسراوە بە وردی ئیش لەسەر مێژوو دەکات ، لەم لایەنەش تا ئەندازەیەکی زۆرباش سەرکەوتوو بووە ، واتە لەنێو ئەدەبی گێڕانەوە خاوەن فۆرم و شێواز و ستایلێکی تایبەت بەخۆیەتی .. ئەم ئەمانەش (خانەقای میرزا) گێڕانەوەی یادەوەریەکانی شاعیری نوخواز (جەلالی میرزا کەریم)ە و هاوکات ، تیشک خستنە سەر بزووتنەوەی ئەدەب و شیعری کوردییە ، بە تایبەت لە شاری سلێمانی لە چلەکانەوە تا حەفتاکان و گرووپی ڕوانگە و چەند ساڵێک دوای ئەوەش ، بەرچاو ڕۆشنیەکی زۆرباش دەخاتە بەردەم خوێنەر بە تێگەیشتن لە بزووتنەوەی شیعری و ئەدەبی ئەو سەردەمە و ناسینی شاعیر و ڕۆشنبیر و کەسە ناسراو و دیارەکانی ، هاوکات ڕەوشی سیاسی شاری سلێمانی و ئاستی وشیاری خەڵکەکە و پێوەندییە کەمەڵایەتییەکان و باری ژیانمێگەری و تەنانەت ڕەوشی سیاسی عێراق و دەورانی مەلەکیەت و پاشایەتی و کەماریەکان و جموجۆلی خەبات و تێکۆشانی کورد بە دژی ژێمی عێراق بە بەدەستهێنانی ئازادی و سەربەخۆیی و ژیانێکی باشتر ، هەموو ئەمانە لەم ئەمانە بە سەلیقەیەکی ورد و نایاب بەرجەستە کراوە . هاوکات گێڕانەوەی یادەوەریەکانی جەلالی میرزا کەریم لە ڕووی لە دایکبوونیەوە تا ئۆکاتەی ماڵئاوایی لە ژیان دەکات ، هەوەستەکردن لە زۆرێک لە وەستگە گرینگەکانی ژیان و یادەوەریەکانی ئەم شاعیرە و لە تەمەنی منداڵی و هەرزەکاتی و

پەیوەندی خۆشەویستی و سیاسەت و شیعر و شاعیریەت و نائومێدبوون لە سیاسەت و قەناغی نوێگەری و ژیانی دوورە وڵاتی و تەنیایی و غوربەت و گۆرانەوەی بە نیشتیمان و تا کۆتایی ژیان . خاڵکیتر لەم بەرهانە کە خوێنەر سەرسام دەکات لە زەرشوێن دەستواژەی وای تیایە کە پێ لە حیکمەت و بیرکردنەوەی ڕەخنەیی و هاوکات فەلسەفیش ، یان ناساندنی کەسانێکی وشیار و بیرمەند کە وەک سەربازێکی ون چ لە سەردەمی ئۆکات بێ ئەستایشەوە ، مەژوونووسان و ڕەشنبیران کەمترین ئاگاییان لە بارەی توانا مەعریفی و ڕەشنبیریەکانی ئەو کەسانە نییە ، یەکێک لەوانە (مام زامن)ی بەقاڵە کە گەورەترین کاریگەری لەسەر ژیان و بیرکردنەوەکانی جەلالی میرزا کەریم و زۆرێک لە لاوەکانی ئەو سەردەمەدا هەبوو ، تا ئاستی ئەوەی جەلالی میرزا کەریم لەنێو بیرۆریەکانی بەرەت (بەرام ،، ئەو هەموومانی بە ژیاندەستی پەروەردەکرد ، لە ڕۆژانێک دا مەرگدەستی بانی ڕەشی بەسەر ڕەحی هەموو خەڵکی ئەو شارەدا کەشابوو ، بە جۆرێک ترس لە مردن توانای هەستی لاواز کردبووین …!) . چەند نموونەیەکیش لە دەستواژە گرینگ و نایابەکانی نێو ئەم کتێبە ، کە هەر دەستواژەیەک وەک ئیدیۆمێک کەڵەک خوێندنەوەو بیرکردنەوەی قووڵیان لە پشتەوە هەست پێدەکرێت لەوانە ، لە شوێنێک جەلالی میرزا کەریم لەبارەی مام زامنەوە دەڵێت (فێری کردین کە خۆ بەدەستەوەدان هەڵبژاردەی خەمانە ، بەڵام هیواو ئامانج نییە …!) ، یان لە شوێنێکی تر هەمدیسان قسەیەکی مام زامنمان بۆ دەگێڕێتەوە و دەڵێت (وەک ڕەحڵەبەرێک هیچ پاساوەکمان لە پێش نییە تاوەکوو لە پەسەی مردن بترسین …!) ، لە شوێنێکیتر لە نائومێدبوون و بێزاربوون لە ژیانی غوربەت و تەنیایی و دوورە نیشتیمان دەڵێت (سەگ لە قەسابخانە نەمرێت عومری بە فیڕۆ چووە ..!) ، ئەمانە و چەندین دەستواژە و قسەو باسیتر کە هەریەکەکیان چەندین خوێندنەوە و هاوکات بیرکردنەوەی قووڵی ڕەخنەییان لە پشتە ، لەڕە بەدوا هەوڵدەین لە چەندین وەستەگە و گۆشەی جیاوازەوە درێژە بە خوێندنەوەی ئەم ڕەمانێک و یادەوەریەکانی جەلالی میرزا کەریم بدەین .

_ مەژووی سێ دەیەی شاری سلێمانی

وەکو گوتم بەهەی ئەم ڕەمانە و یادەوەریەکانی جەلالی میرزا کەریمەوە ، بەرچاو ڕەشنیەکی زەرباشمان دەبەت لایەنیکەم بە سێ دەیەی مەژووی شاری سلێمانی ، لە ڕووی فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی و ژیانی سیاسی ئەم شارە و هاوکات دەسەڵاتی ئۆسای ژەمی عەراق و دەورانی مەلەکیەت و پاشایەتی و هاتنی ژەمی بەعس و ململانێی نێوان حیزبە کوردیەکانی ئۆکات (پارتی و حیزبی شیوعی عەراق) و

، لایەکیتر ناسینی شاعیر و نووسەر و کەسە ڕۆشنبیر و ناودارەکانی ئاو سەردەمانە و لەپاڵ داهێنانە ئەدەبی و شیعرییەکانیان جموجۆڵی سیاسی و کارو چالاکییەکانییان ، لەم نووسەر و سیما دیارانەی ئاو سەردەمانە (دەداری شاعیر و فایەق بێکەس و قانیع و گۆران و ئەحمەد هەردی و پیرەمەرد و عەلائەدین سەجادی و کاکەی فەلاح و حوسێن عارف و جەلالی میرزا کەریم و کامەران موکری و شەرکە بێکەس و زۆرانیتر ، کەسانی سیاسیش وەک فەهد سکرتێری حیزبی شیوعی و کەریم ئەحمەد و ئیبراهیم ئەحمەد و میرزا کەریم و کۆکانی میرزا کەریم و مام زامن و کەسانیتریش) زۆرێک لە شاعیر و نووسەر و کەسایەتیتر کە ڕۆڵی گەورەیان هەبوو لە ڕۆشی ئەدەبی و سیاسی و ڕۆشنبیری ئاو سەردەمانەی شاری سلێمانی و تەواوی ژیانی کوردەواری ئاو سەردەمە . میران ئەبراهام بە سلێقە و توانایەکی گەورەوە هەوڵی داوە لەنێو ئەم ڕۆمانەدا ڕۆشی ئاو شارەمان لایەنیکەم بە سێ دەیە وەک هەڵکەیەکی سپیکراو بە بخاتە بەردەم . هەوڵەدەین لە خوارەوە بەشێک لەو ڕووداوە گرینگانە بخەینە بەردەم خوێنەر ، هەرۆک لە ڕۆمانەکەدا هاتووە ، لە تەموزی ساڵی ١٩٤٦ ، مانگرتنی کرێکارانی نەوت لە گەڕۆپانی گاورباخی لە شاری کەرکووک کە لە زۆربەی شارەکانی عەڕاقەوە خەڵک بۆی هاتبوون ، جەلالی میرزا کەریم لەوکاتەدا تەمەنی یانزە ساڵ دەبێت ، بە دەنگەکی بەند و دڵرانەوە لەسەر سەکۆ و لەبەردەم ئاپۆرەای مانگرتووان وتارێک دەخوێنێتەوە . لە گۆشەیەکیتری ئەم ڕۆمانە باس لە هەڵبژاردنی نوێنەران بە پەرلەمانی عەڕاق دەکرێت کە ژێرەمی پاشایەتی ئاو سەردەمە گرینگییەکی زۆر بە شاری سلێمانی دەدات ، لە سلێمانی (حیزبی شیوعی و پارتی دیموکراتی کوردستان " پارتی ") نوێنەریان دەبێت و چەند لایەنگیتریش لەوانە بەرژەوەندیخوازەکان کە زۆتر پێکهاتبوون لە دەرەبەگ و شێخ و مەلاکان ، یان لایەنگرانی یەکێتی دەستوور و چەند لایەنگیتر . لە ساڵی ١٩٤٨ حکومەت بە سیاسەت و هاوکاری بەرژەوەند خوازەکان لە تەواوی عەڕاق و بەتایبەت لە شاری سلێمانی بە ئاوەی زوڵم و زۆری هەڵبژاردن لە بیری خەڵک بڕێتەوە سیاسەتی برسی کردنی خەڵک پێیاو دەکات ، کە بە ئەندازەیەک هەموو شاوە لە گەڕەکانی سلێمانی دزیکردن پڕە دەسەنێت و یان (سواکەر لەناو بازاڕ و کۆڵانەکان ژمارەیان لە سەبواران زیاتر دەبێت !) ، هاتنی جوتیارەکانی عەربەت ، زیاتر پێنجا لە ژن و پیاوان بە پێ لە عەربەتاوە دێن بە سلێمانی و بە بڕ دەرکی سەرا و تا دەنگی نارەزایەتی خەیان بگەینن بە کاربەدەستان کە بە هەکاری لەتیفی شێخ مەحمود دوو هەفتە ئاو لە کۆگەکانیان دەبەدرێت . پاشتیکردنی ڕۆپۆوان و خۆپشاندانەکانی خەڵک لایەن (حیزبی

شیوعی و پارتی) و بەشداری کردنی کارای ئەم دوو حیزبە ، بە نموونە (حەمە سالح دیلان و ئەحمەد هەردی و گەران) وەک سێ کەسایەتی چەپ و ئەندامی حیزبی شیوعی لەسەر پارچە کازێک دەنووسن (ئەمە پارێزگاری لە چینی هەژاران دەکەین ، ئەمە داوای مافی ڕەوای خەڵک دەکەین) ، ئەم دروشمە بەنرخو ئاپۆای خەڵک بەاودەکرێتەوە . لەنێو خەپشاندانەکان جگە لە لایەنگران و ئەندامانی حیزبی شیوعی و پارتی ، زۆرێک لە چین و توێژەکان و پیشەگەرانی ئەم شارە نوێنەری خەیان دەبێت لەوانە ، کەمەنەی شۆفێرەکان و کەمەنەی نانەواخانەکان و کەمەنەی سەرتاشەکان و هەتادوایی ، بەشداری کردنی ژنانیش بە ڕێژەیەکی بەرچاو هەروەک لە ڕەمانەکەدا هاتووە لە شوێنێک دەڵێت (ئەوە بە یەکەمجار بوو ژنان بەو ڕێژەیە بەشداری خەپشاندان بکەن و پشتڕاوبن و بڕنە بەر دەرکی سەرا) ، دەرکردنی بەیارێک لەلایەن نووری سەعید بە سەندنەوەی ڕۆگەزنامەی عێراقی لە شەست هەزار جووی دانیشتووی کوردستان و سەسەد هەزار و بگرە زیاتریش لە تەواوی عێراقەدا ، لە بەرواری ٩/٤/١٩٥٤ بەیاردرا بە دەوڵەکیتەر هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراق ئەنجام بدرێت ، لە تەواوی عێراق بەرەی نیشتیمانی دروست کران ، لە سلەمانیش (پارتی و حیزبی شیوعی) لە یەک بەرە بە یەکگرتووی خەیان ڕاگەیاند و بەیاننامەی هاوبەشیان بڵاوکردەوە .. دامەزراندن و تەعینکردنی شۆفاوە و لەتیبە بکارەکان لەلایەن حکومەتەوە بە ئازاردان و سووکایەتیکردن بە کەسانی ڕەشنبیر و شەڕشگێڕانی شاری سلەمانی ، ئەم شۆفاوانەش لەلایەن خەڵکەوە بە جاش پۆلیس بانگدەکران . شەڕشی چواردەی تەمووزی ساڵی ١٩٥٨ و کۆتایی هاتن بە ڕژەمی پاشایەتی کە بە ماوەیەک بەزاری و دوودەی باڵی کەشابوو بە سەر ڕەح و دەروونی خەڵک ، کەنفرانسی " یەکێتی قوتابیان " لە بەغدا کە لەدەمی قادری میرزا کەریم وەک کادیرەکی پارتی ئەوە دەڵێت (ئەمە بەو مەرجە بەشداریمان کرد کە لە پەیڕەو و پڕۆگرامی قوتابیان گۆڕانکاری بکرێت) ، کە مەبەستیان بوو باڵەکی چەپ لەناو ڕیزەکانی پارتیدا ڕەک بخەن یان هەر هیچ نەبێت ڕیز لە بیروبۆچوونەکانی چەپەکان بگیرێت ، بەڵام دیاربوو ئەو خوێنیان نەهاتبووە دی ، ئەو ڕۆژە هەموو گلەییان لە (مام جەلال و مەحموود عەلی عوسمان) دەکرد ، کە ئەو ڕۆژە ئەوان سەرپەرشتی کەنفراسەکەیان دەکرد . چیەکی حازم بەگ و کۆمەکانی ، حازم بەگ خەڵکی سلەمان دەبێت و کەسەکە وەک ڕاوێژکار و سەر بە ڕژەمە یەکبەدوای یەکەکان دەبێت ، لە ساڵی ١٩٣٠ سلەمانی جەدەهەڵە و دەڵوات لە بەغدا نیشتەجێ دەبێت ، دوو کوڕی دەبێت بەناوی کەمال و سەردار ، لەدوای ساڵی ١٩٦٣ و لە ڕۆژی هاتنەسەر حوکمی قۆمیەکان کورەکانی تووشی خەشاردنەوە دەبن و حازم بەگ ڕەوانەی سلەمانیان

دەکەتاوە بۆ تایبەت کەمال کە دەورەکی نێگەتیف دەگێڕێت لەسەرەوە لێگەڕێ پارتی ئیش دەکات و لە ژێرەوش لێگەڕێ حکومەت پێوەندی دەبەت و کار بۆ ژێم دەکات . لە پاییزی ساڵی ١٩٦٣ ئەو هاوژینی گەڕیلای بە کەمەک دەدەزنەوە لە دەوروبەری شاری سلێمانی ، هەر لەوساوەدا مەنعەتە جەولەکی گشتگیر و سەرتاپایی لە شاری سلێمانی کە بووە هۆی گرتن و ئازاردانی زۆرێک لە خەڵکی ئەو شارە و هاوکات بەهۆی هەڵکوتانە سەرمایی غالب عەربەت ، کە دەبەتە هۆی هووداندنی تراژیدیای خەسووتاندنی(بەهار و حەلیمە)ی دایکی بەهار ، کە دەکاتە کچ و خەزانی غالب عەربەت کە کەسایەتیەکی چەپ و هاوڕێی کۆمەکانی میرزا کەریمە ، کە ئەوکاتە لە زیندانە و چارەنووسی بە نادیاری ماوەتەوە ، هاوکات بەهاری کچی پێوەندی خۆشەویستی لەگەڵ جەلالی میرزا کەریمدا هەیە و بەهۆی ئێم خەسووتاندنە بەهار گیانی لەدەست دەدات . لە ساڵی ١٩٤٨ بە شۆڕەکی سیستەماتیک عەرەبی شۆڤێنیست خەریکی سینەوەی کوردانی فەیلی بوون ئێم سیاسەتەی ژێمی پاشایەتی تا ئەمەش بەردەوامە و تەنانەت ئەو چەند ساڵەی عەبدولکەریم قاسمیش لەسەر حوکم بوو . ئەمانە و چەندین هووداوی کارەساتبار و تراژیدی کە لەنەو ئێم هەمانەی خانەقای میرزا ی میران ئەبراهام وەک مەژووی شاری سلێمانی دەیخوێنینەوە .

_ جەلالی میرزا کەریم و شیعر

هەر کەسەک هەمانی (خانەقای میرزا)ی میران ئەبراهام بخوێنێتەوە و لەنەو گەڕانەوەی یادەوەریەکاندا ، بە شۆڕەکی هەشن جەلالی میرزا کەریم لە سەوستگەدا دەبینێت ، جەلالی میرزا کەریم وەک شاعیرەکی نوێخواز ، وەک ئاکتیڤیستەکی سیاسی و کەسایەتیەکی چەپ و سۆشیالیست ، وەک میدیاکارەک و هەژنامەنووسەک . جەلالی میرزا کەریم لە ساڵی ١٩٣٥ لە خەزانەکی دیار و خوێندەواری شاری سلێمانی لە دایک دەبێت ، باوکی و براکانی بەتایبەت غەفووری برای لە کەسە دیارەکانی ئەو شارەن و وەک کەسانی چەپ و لایەنگر لە خەڵکی هەژار و بەشمەینەت و کرێکاران و کاسبکاران هاوکات ، ئەندامی حیزبی شیوعی عەراقین ، میرزا کەریم کەسەکە پێوەندیەکی بەربەاوی هەیە لەگەڵ کەسانی سیاسی و نووسەر و هەشنبیرانی ئەو شارە ، ماڵەکەی هەمیشە شوێنی کەبوونەوە و پلاندانان و بەیاردان بووە ، جەلالی میرزا کەریم لەو ماڵە لەگەڵ کتێب و کەبوونەوەو گفتوگۆی سیاسی و ئەدەبی گەورە دەبێت ، بەر لە چوونە قوتابخانە لە هەگەی کتێبی (ئەلف و بێی کوردی) هەوەدەدات خۆی فێرە خوێندنەوە بکات . لە پاڵی یەکەمی سەرەتایی بەبە پرسکردن بە فەراشی قوتابخانەکەیان کە لە ژێرزەمینەکە کتێبخانەیەکی بچکۆڵانەی دەبێت ، هەژنامەی (کوردستان

) دەهنێتە ماڵەوە و لە ڕۆژی لەکدانەوەی پیتەکان ناونیشانی بابەتەکان بە باوکی دەخوێنێتەوە ، ئەویش هەمایە کە منداڵێکی زیرەک و وریا بووە ، لەو تەمەنەوە عەشقی بە خوێندنەوە و فێربوون هەبوو ، میرزا کەریمی باوکی دەفتەرێکی دابەت ، هەرچی شاعیرێک دەچێتە ماڵیان بە دەستخەتی خۆی لە دەفتەرەکە شیعرێکی پە تەمار دەکات ، دوا لاپەڕەی ئەو دەفتەرە شیعری (ئەی ڕەقیب)ی دەداری تیا دەنووسریتەوە ، ئەو دەفتەرەش کە بە دەستی جەلال خۆی دەگەیەنرێتە لای عەلائەدین سەجادی ، جەلال هەر بەو زیرەکییەوە تەمەنی منداڵی خۆی لەگەڵ ڕووداوەکان و لە ناوەندێکی سیاسی و ڕۆشنبیری و ئەدەبی بە ڕەدەکات ، لە سەرەتای مەرد منداڵێ و گەنجێتی لەژێر کاریگەری باوکی و ئەو کەبوونەوە و گفتوگۆ سیاسیانەی ماڵەویان ، دابەت بە کەسێکی چەپ و دواتر بە ئەندام و کادیرێکی حیزبی شیوعی ، وە تێگەیشتنیش لە کەشە چینایەتیەکان جگە لە خوێندنەوەی کتێب ، زێتر لە ڕێگەی ئەو نامانەوە بوو کە غەفووری برای دەینووسین و جەلالیش وەک تەترێک نامەکانی دەگەیاندن و بەر لە گەیاندنیش بە دزییەوە هەمووی دەخوێندنەوە . کتێبخانەیەک هەبوو لە ماڵەکیان کە گەران ناوی نابوو کتێبخانەی (بیری نوێ) ، جەلال زەربەی کتێبەکانی ئەو کتێبخانەیەی خوێندبوویەوە . لە تەمەنی یانزە ساڵی لەگەڵ باوک و غەفووری برای دەچێت بۆ کەرکووک بۆ بەشداریکردن لە مانگرتنی کرێکارانی نەوت هەرلەوێدا بەو تەمەنەوە وتارێکی پە دەدەن ئەمیش دەیخوێنێتەوە ، لە ساڵی ١٩٤٨ لە تەمەنی سیانزە ساڵی لەگەڵ باوکی دەچیت بۆ بەغدا و باوکی کامیرایەکی بە دیاری بە دەکەێت . کە یەکێک دابەت لە جوانترین دیاری تەمەنی ، ئەمەش هەمایە بە وشیاری و مەدەرنی میرزا کەریم ، ئەگەرنا لەو ساڵانە هەموو باوکێک ئەوجەرە دیاریانە بە کورەکانیان نادەکەی .. جەلال بەجەرێک دڵی بەو کامیرایە خۆش دابەت کە هەمیشە بە سینگییەوە دابەت و لەگەیا دابەت . یەکەم وێنە ، وێنەی بەهاری خۆیستی پەدەگرێت ، دووەم وێنە ، وێنەی جوتیارانی عەربەت ، ئەو ژن و پیاوە جوتیارانەی بە پە لە عەربەتەوە هاتبوون بۆ بەردەرکی سەرا . دواتر ڕۆژێک ئەو شەقاوانەی لەلایەن میریەوە دامەزرابوون لەوانە ، (مچەی بابە گەورە و سالە پیر و سالەی قالە حەلاو) هەرشی دەکەنە سەر و کامیراکەی لەی دەسڕنن و بە بەرچاویەوە دەیشکێنن ، دوای نامانی کامیراکە هەوەدەدات لە ڕێگەی نووسینی شیعرەوە هەستەکانی خۆی دەربڕیت ، بەیە لە شوێنکی ڕەمانکە دەڕێت ، (پەموایە ئەوە هەکاربوو ، بە دەربەینی هەستەکانم پەنام بردە بەر شیعر نووسین) . جەلالی میرزا کەریم لە تەمەنی گەنجێتی شانزە حەقدە ساڵیەوە دەست بە نووسینی شیعر دەکات ، لەپاڵ بیروباوەڕە سیاسی و نیشتیمان

پەروەری و مرۆڤدۆستییەکەی ، دەربەینی هەستەکانی ناوەوەی خۆی پاڵنەرگیتر بوو بۆ نووسینی شیعر ، ئەویش ئەو عەشقە گەورەیەی بوو بۆ (بەهار)ی شۆخ کە یەکێک دەبێت لە کچە جوانەکانی گەرەک و شاری سلێمانی ، کە هەموو کوێان و گەنجانی ئەمشارە خۆنیان بەو دەبەردەوە دەبینی . جەلال خۆی لە شونێک دەڵێت (شیعرم دەنووسی لە بری چەک بۆ دەستبەرکردنی نان و ئازادی ، شیعر و شانامەی بەرگری ، دواتر تفەنگیشتم و ئەو پرسیارەم لەخەم کرد ، ئایا شیعر جەگەی ئازاری ئەمەی تیا دەبێتەوە ؟ یان زمانی شیعر دەتوانێ بەرگری لە شونەسی ئەمە بکات ؟ ئەمانە و چەندین پرسیار و لەکدانەوەی تر ، وایان لەو شاعیرەمان کردبوو ، بۆ مەعریفەیەکی قوڵەوە شیعر بنووسێت و هەر لەسەرتاوە هەوڵی دەدا وەک دەنگێک و شاعیرێکی جیاواز دەرکەوێت . کاتێک یەکەمین شیعر بۆاو دەکاتەوە لای بەهاری دوەبەری باسی دەکات ، بەهار بۆ هاندانی ماچێکی دەکات و دەخشی خۆی بۆو ماچێ بۆ دەردەبڕێت و بڕینی پەدەدات ، هەرکاتێک شیعرێک لە ڕۆژنامەو گۆڤارەکان بۆاوکاتەوە ئەمیش ماچێکی پێ بدات ، جەلالیش بۆ بەدەستهێنانی زەرترین ماچ هەوڵەدات زەرترین شیعر بۆ ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی ئەو سەردەمە بنەرێت ، هەر لەو سەردەمانە ، جەلالی میرزا کەریم لە درێژەی گۆڤانەوەی یادەوەریەکانی لە شونێک دەڵێت (تەمەنم حەڤدە ساڵ بوو ، یەکەم شیعرم بۆ مام زامن خوێندەوە ، ئەو پێی گوتم (تۆ و هاوڕێکانت ماڵ و نیشتیمان بۆ هەژاران لە کاغەز دروست دەکەن ، واتان لە خەڵک کردووە ، بۆ چاوی کراوەوە خۆن بۆ نان و ئازادییەوە ببینن ! ، ئەوە بۆ خەڵکە دەڵێن لەو پێناوەدا بمرن تا لە پاشەڕۆژدا نەوەکانتان ئاسوودە و سەرفراز بن ..!) . مام زامن پیاوێکی بۆ تەمەن بوو دوکانی بۆقاڵی هەبوو ، کەسێکی سیاسی و خاوەن وشیاری و مەعریفەیەکی گەورە بووە . جەلال لە منداڵییەوە هات و چۆی مام زامنی دەکرد ،، پارێی هەبا یان نا مام زامن نوقڵی پەدەدا ، هەمیشە ئامۆژگاری دەکرد و قسەی بۆ دەکرد . مام زامن وەک بیرمەندێک کاریگەری بەسەر جەلال هەبوو ، تا کۆتایی ژیانی ئەم کاریگەرییەی مام زامنی بەسەرەوە دەمێنێت . نێک هەر جەلال بەڵکو زۆربەی نووسەر و شاعیر و ڕۆشنبیرەکان هاتوچۆی دوکانەکەی مام زامن دەکەن و دەبێتە لانە و شوێنی هەموو ڕۆژیان بۆ نموونە گۆران هاوێیەکی نزیکی مام زامن دەبێت لە سەفەرێک بۆ ووسیاش بێەوە دەبن . جەلالی میرزا کەریم تۆاو تەکڵە بۆ دونیای نووسینی شیعر دەبێت و هاوکات وەک ئاکتیڤیستەکیش لە کاری سیاسی بەردەوام دەبێت ، بەشداری لە زۆربەی کاروچاڵاکیی و گردبوونەوە و خۆپیشاندانی ئۆشارە دەکات . بۆ نموونە شاعیر و کەسە سیاسیەکان و گۆرانیبێژەکان و بەردەوام چاڵاکییان لە لەسەر سەکۆیەکی نێو

باخکەی فڕۆج ئەنجام دەدەن ، هەژدەک جەلالی میرزا کەریمیش لە دەفتەرەکەی باوکی شیعرەکەی (ئەحمەد موختار جاف) دەردەهێنێ و لەویادا دەیخوێنێتەوە ، جەلالی میرزا کەریم بەهەی ناوداربوونی باوکی و غەفووری برای ، بەرکەوتەی لەگەڵ زەرەک لە شاعیرەکان و کەسایەتییە سیاسییەکانی ئەو سەردەمە دەبەست ، هەروەک لە هەڵمانەکشدا هاتووە و دەڵێت (ئەو کەسایەتیانەی خەم لەو تەمەنەمدا لە نزیکەوە بەریان کەوتم و هەندەکیانم بە عەقڵی منداڵیم بە هاوڕێی دەزانی) لەوانە(ئەمین زەکی ، هەڵفیق حیلمی ، فایەق بێکەس ، تەفیق وەهبی ، عەبدولا گۆران ، هەڵئیس مستەفای کوڕی حاجی عەبدوڵڵا بانیی سەرشەقام ، زەوەر خانمی میرزا کەریمی باوکم بوو ، کوڕانی ئەحمەدی تەها ، حەمە سالح دیلان ، پیرەمەرد ، مەلا عەبدوکەریمی مودەڕیس و عەلائەدین سەجادی و ..) ، ئەمانە و چەندانیتر وەک (قانیع و کاکەی فەلاح و کامەران موکری و حوسێن عارف ...) کەسانی سیاسیش بە نموونە هاوڕێ فەهد دامەزرێنەری حیزبی شیوعی ، کەریم ئەحمەد ، شێخ مەحموود و تەفیق وەهبی ، ئیبراهیم ئەحمەد ، لە شوێنێک دەڵێت (لە پەلی شەشی سەرتایی بووم کە شێخ مەحموود و تەفیق وەهبی بە کەشتی جوتیارانی عەربەت بەشەو لە قەرەداخەوە هاتنە ماڵی ئێمە) ، لە منداڵی لە مەجلیسێک بووە کە عەلی مەردان و حەسەن زیرەک گەرانیان تیا گوتوە . لەنێو شاعیر و نووسەرەکانیش جەلال خەی سەرسام بووە بە (فایەق بێکەس و قانیع و گۆران و ئەحمەد هەردی) ، لە گۆران زۆر نزیک دەبەت و زۆرجاران دەڕوات لەماڵەوە سەردانی دەکات و گەرانیش شیعرە نوێکانی خەی بە دەخوێنێتەوە و باسی شیعر و بیری سۆشیالیستی بە دەکات . جەلالی میرزا کەریم هەمیشە لە هەوڵی ئەوەدا دەبەت وەک شاعیرێکی نوێخواز هەڵچێ و زمان و فۆرمی تایبەت بەخەی هەبەت . ئەم هەوڵەشی لەڕووە هەشنتر هەست پێدەکرێت کە وەک چاڵاکوانێکی سیاسی زۆرجاران تووشی گیران و دوور خرانەوە دەبەتەوە ، جارێکیان لە ساڵی ١٩٥٤ دوور دەخرێتەوە بە ساربازگە یان سجنی شوعەیبەی بەسرە لەگەڵ قادری برایی و سەدان گەنجیتری سلەمانی ، میرزا کەریمی باوکی لەگەڵ نەبوونی هەژاری ئەوکاتی جارجارە سەردانیان دەکات خواردن و شتی پەویست و بەک پارەیان بە دەبات ، جارێکیان دینارێکی بە جەلال و قادری برای دەدات . جەلال لەو پارەیە سێ کتابی شیعر دەکرێت . کتێبەکان (کتێبی یەکەم ، بەدر شاکر سەیاب .. کەناری گەڵ ،، کتێبی دووەم ، نازیکە مەلائیکە ،، پریشک و خەمەمش ، کتێبی سێیەم ، عەبدولوەهاب بەیاتی ، شێیتان و مەلائیکە ..) سێ شاعیری نوێخوازی عەڕاقی ئەو سەردەمە . دواتر سێ دەفتەریش دەکرێت ،، هەر دەفتەرێک بە کتێبێک کە هەوەدات بە فۆرمی ئەوان شیعری کوردی بنووسێت ،

واتە لاسایی شێواز و فۆرمی ئەوان دەکاتەوە و دوای ئەو هەوڵانە خۆیشی بە داهێنان و هەوڵکانی خۆی وەک شاعیرێکی نوێخواز دەبێت بە خاوەن فۆرم و ستایلی تایبەت بەخۆی ، لەدوای نەوەی گەران وەک شاعیرێکی نوێخواز دەردەکەوێت و کاریگەری تەواوی دەبێت بەسەر ناوەندە ئەدەبیەکەی سەردەمی خۆی . دواتر لە بەغدا ئەو سێ شاعیرە نوێخوازە عێراقییە لە سێ کاتی جیاواز و لە شوێنی جیاواز دەیانبینێت و قسەوباسیان لەگەڵ دەکات و دەبێت بە هاوڕێی هەرسەکیان . لە ساڵی ١٩٦٣ جارێکیتر دەگیرێت و لەگەڵ غەفووری برای شوێن بزر دەبن ، لەوکاتیا حەلاوە خانی دایکییان نەخۆش دەکەوێت ، عەزیزی برای دەیباتە بەغدا بۆ مەبەستی بردنی بۆ لای دکتۆر بەهام لە داخی گیرانی جەلال و غەقوور لە هەتڵ بۆ خەم و حەسرەتەوە گیان لەدەست دەدات و دەمرێت ، لە بازگەکان ڕێگە نادەن لاشەکەی بگەڕێتەوە بۆ سلێمانی بۆیە لە بەغدا لە گەڕستانی (شێخ مارفی کەرخی) دەینێژن ، کاتێک جەلال ئازاد دەکرێت و دەگەڕێتەوە سلێمانی ، مردنی حەلاوەخانی دایکی بۆ ئەندازەیەک کاری تێدەکات کە وەک تراژیدیایەک تا مردن کاریگەری بەسەرەوە دەمێنێت ، هەر لەو ماوەی گیرانی دەفتەرە شیعرەکەی لای مامۆستا یاسینی هاوڕێی دەبێت ، کە بیدات بۆ بەهار و تا لە فەوتان ڕزگاری بێت بەهام ، دواجار نەک دەفتەرە شیعریەکەی بەڵکو بەهار خۆیشی لە کردارێکی خەسووتاندن گیانی لەدەست دەدات .. ئیتر دوای ئەم کارەساتانە شاری سلێمانی هووناکییەک و مانایەکی تیا نامێنێ بۆ ئەو کە بتوانێ ژیانی تیا بەسەر ببات ، دوای ئەوە واز لە کاری حیزبی و چالاکی سیاسی دەهێنێت و خۆی تەرخان دەکات بۆ شیعر و کاری میدیایی ، سلێمانی جێدەهێڵێت و دەچێتە بەغدا ، لەوێ لە پاڵ نووسینی شیعر و لە بەشی کوردی ڕادیۆی بەغدا وەک بژارێک دەست بەکار دەکات و لەگەڵ ڕۆژنامە و گۆڤارەکانیش وەک بەیان و هاوکاری و ڕزگاری و سەروکاری دەبێت . بەگومان ئەو بەیارەی وازهێنان لە حیزبی شیوعی و کاری سیاسی و خەرخانکردن بۆ شیعر و کاری میدیایی ، بەیارێک نەبوو وا کتوپڕ و بەبێ هۆکار پێی گەیشت بێت . لە ساڵی ١٩٥٨ لە ژێر بیرکردنەوە و هەڵومەرجی ئۆکات جەلال شیعری (چاوی شەقام) دەنووسێت ، کە یەکێکە لە شیعرە ناوازەکانیەتی ، شیعرێکە ڕەنگدانەوەی نائومێدی و دوو دڵی و بێزاریەکە کە لەنێو بیرکردنەوە و هەڵومەرج و ژیانی واقیعی ئۆکاتیان بوونی هەبوو ، جەلال بۆ شیعر تەعبیری لەو بێزاری و نائومێدیەی خۆیی و واقیعی ئەو سەردەمە کردبوو . شیعرەکە بەم کۆپلەیە دەست پێدەکات ..

چاوی شەقام

هەن هەن نیگای ئاگری باڵی کاروانمان

مەرگی بەهاری ئاسۆ دائەبارێنێ
هەناوەی زام
تا تا چی خوێنی وشەی سەربەاومان
لە ژنێ و تاوی هەناسەی ژالە و بیدا دائەچینێ
لەوی پەیام
گۆڵا گۆڵا تریفەی بزەی هاوارمان
بەناو ناخی ڕەگای قوپەوان و شیندا ئاوەڕێنێ ..!
لەبارەی ئەم شیعرەوە جەلالی میرزا کەریم لە بیرەوەریەکانی لەنیو ڕەمانی (خانەقای میرزا) دا دەڵێت (بە هاوڕێکانم خوێندەوە ، هەندێکیان پێیان گوتم ، کە من لەم شێوەشە بە گومانم بیرم دێت ، کاتێک بە عەرەبی هەمان شیعرم بە نازک مەلائیکە خوێندەوە ، ماچی کردم ، بەڵام لەسەر ئەم شیعرەم ، لە قوتابیان و ئەزێکانی حیزبی شیوعی دەرکرام ، دواتر و ساڵی ١٩٦١ بە گرتیان دام و دووساڵ لە ژوورێکی تاکە کەسیدا دەست بەسەربووم) ، لە شوێنێکی تر ، جەلال خەی ئەمە دەگێڕتەوە ، هەفتەیەک پێش مردنی گەران ، جەلال سەردانی دێکات بۆ مەبەستی قسەکانی بنووسێتەوە ، لەوکاتەیا گەران نەخۆش دەبێت و لەبەر کەکە بە پچڕ پچڕی قسەکانی دێکات ، هاوکات کەمێکی حیزبی بە دەبات لە یەک مانگا بیست دینار لە حیزی شیوعی بەی بەاوێتەوە بەڵام ، جەلال بیست و پێنج دیناری پێدەدات ، پێنج دینار لە گیرفانی خەی دەخاتە سەر وە ناشهەڵێی بەمە بزانێت ، چونکە دەزانێت بیست دینارەکەی حیزب بەشی پێداویستیەکان و کرێی خانووەکەی ناکات . گەران لە درێژەی قسەکانی لە شوێنێک دەڵێت (ئەی تۆ پێتوایە لە قەدەرمدا نووسرابێت ، ئەو ژنەی لە مەسکۆ هاوڕێکانم لەسەر نووسینی شیعرێک لێیان کردمە هەراو بە گرتیان دام ، ئەوە بوو بۆ نەخشیەیە باببەستیان کردم و بە بۆغدایان ناردمەوە ، مام زامن هاوڕێم بوو ،
کانیەکی ڕوونی بەر تریفەی مانگە شەو
لە بنیا بڵرزە مرواری زیخ و چەو
جوانترە لەلای من لە دەریای بە سنوور
بۆیە ئەو دەریان گۆیبوو بە . جوانترە لەلای من لە مەسکە هەر ئەوە نەبوو ، بەڵکو زەربەی شیعرەکانمیان شان و کەو کردبوو !) . لەسەر ناوهەنانی کوردستان لە شیعرەکانماندا لەلایەن سەرکردایەتی حیزبی شیوعییەوە سزامان ئەخوارد ، تەنانەت ئەوەندە بەویژدان بوون بە گرتیشیان ئەداین . هەر لە پێیوەند بە (ئەدەب و ئایدیۆلۆژیا) یان (حیزب و سیاسەت و شیعر و ئەدەب)ەوە لە شوێنکیتر ، جەلالی میرزا کەریم کە لەگەڵ بەدر شاکر سەیاب یەکتری دەبینن ، هەرچەندە سەیاب جەلال دەناسێتەوە و پێشتر لە شوێنک بینیویەتی بەڵام ، لە

درێژی قسەوباسکانییان و لەنێو یادەوەرییکانی جەلالی میرزا کەریم دەڵێت (ئەوەی سەرنجی ئاکەشام هەمان گلەیی لە حیزبی شیوعی هەبوو ، چونکە ئەویش ئەندامی حیزبی شیوعی بوو ، باسی لە شاعیر و ئازادی شیعر نووسین کرد ، بەڵام قسەکانی زۆر سەرنجیان ئاکەشام ، هەر ئەوەش بوو بووە هۆنی بیری بزووتنەوەی ئوانگە ! بەدر شاکر سەیاب پێی گوتم ، کاتێک شاعیرێک تەوقی ئایدیۆلۆژیایەک دەکاتە مل ، ئیدی دەبێت بە چاوی حیزب ببینێت ، بە عەقلی حیزب بیربکاتەوە ..! کوێرانە هەموو ئەو خوار و خێچییانەی دونیای ڕیالی پێ باش بێت کە ئایدیۆلۆژیای حیزب پەسەندیان دەکات !) . لەو سێ نموونەی سەرەوە لە بارەخود و مامەڵەی حیزبی شیوعی لەگەڵ گۆران و بەدر شاکر سەیاب و جەلالی میرزا کەریم ،، لەوە تێدەگەین ، حیزب و ئایدیۆلۆژیا چەندە کاریگەری نێگەتیفیان هەیە بەسەر ئازادی نووسین و ئازادی نووسەر ، پەیڕەو و پڕۆگرامی حیزب و ئایدیۆلۆژیاکان دەبن بە چوارچێوە و بازنەیەک کە شاعیر و نووسەرەکان بەیان نیە لەو چوارچێوە و بازنەیە دەربچن . کە ئەمەش بچووککردنەوەی ئووبەری نووسین و سنووردارکردنی ئازادی نووسەر و شاعیرە . ئەمە لە کتێبی (ئەدەب و ئایدیۆلۆژیا) ، بە ڕەشنی باسمان لەو پێوەندییە نێگەتیفەی ئایدیۆلۆژیا کردووە بەسەر ئووبەری شیعر و ئازادی نووسەر ، ئەوەمان باس کردووە کە شیعر و ئەدەب بوونەکی گەردوونییان هەیە و ناچنە ناو هیچ چوارچێوە و بازنەیەکەوە ، چونکە ئەدەب و شیعر ئیش لەسەر مرۆڤ و بەها مرۆڤایەتییەکان دەکەن ، شاعیر و نووسەریش دەبێ لەنێو ڕووبەری نووسین ئازاد بن و نەکەونە ژێر کاریگەری هیچ ئایدیۆلۆژیایەک و ئاینێک و هیچ هێزێکی دەرەکی کە ئاراستەی جووڵەکانیان دیاری ئەکات . ئەگەرنا دەبن بە نووسەرانێکی کێڵگە نامە ، کەسانی نامەش داهێنانەکانیان دەکەونە ژێر پرسیارەوە ، هاوکات لە کتێبی (گەیشتن بە ڕووبەری شیعر)یش لە پێوەندی چەمکەکانی یاخیبوون و نوێگەری باسمان لەوە کردووە کە شاعیری نوێگەر و یاخی ناچنە نێو هیچ چوارچێوەو بازنەیەکەوە . بەڵێ جەلالی میرزا کەریمیش لەسەر ئەو بیرکردنەوانەی باسمان کرد وەک شاعیرێکی یاخی و نوێگەر تەوقی ئایدیۆلۆژیا و حیزب لە گەردنی خەی دەکاتەوە و وەک شاعیرێکی ئازاد درێژە بە کاری نووسینی شیعر دەدات و لە ئایدیۆلۆژیا و حیزب دوور دەکەوێتەوە و واز لە سیاسەتکردن دەهێنێت و خەی تەرخان دەکات بە شیعر نووسین و کاری میدیایی ، کە لەو کاتەدا بە کەمەگەی کوردی شڕشێکی کلتووری و فەرهەنگی زێتر بە پێویست دەزانێت ، هەر ئەوەش دەکات . لە بەغداش لە ژێر چاودێری پۆلیس دەبێت و ڕۆژکیان دێن بە دەستگیرکردنی بەهام لە ماڵەوە نابێت ، شەو کە دەگەڕێتەوە بە ئاپارتمانەکەی

لەلایەن سەبیحە خەدونی دراوسێی کە ژنێکی بەختگرەوییە و مەردەکەی ئەندامی حیزبی شیوعی عەراقە و لەوکاتە لە زیندانداندا دەبێت . جەلال شەو لە ماڵەکەی و لەنێو جگای سەبیحە دەمەنتەوە بەیانی ئەو شوێنە جەدەلییەت ، بە هەی ئەم ڕووداوەو دیسان دەفتەرە شیعرەکانی دەفەوتێن بە شیعرە عەرەبیەکانیشەوە ، دوای ماوەیەک لەشنووسێک لە شیعرەکانی دەباتە چاپخانەیەک بە مەبەستی چاپکردنیان وەک کتێبێک بەڵام ، دوای نائومێدبوونی لەچاپکردنی کتێبەکەی لەشنووسی شیعرەکانی لە چاپخانەکە بەجێدەهێڵێت و لە بەغدا هەڵدێ و دەگەڕێتەوە سلێمانی . بە فەوتانی ئەو ڕەشنووسەی ئەوە دەبێتە سەهەمجار شیعرەکانی بفەوتێن . دواجار تەنها ئەو شیعرانەی بە دەمەنتەوە کە لە لەژنامە و گۆڤارەکان بڵاوی کردوونەتەوە و لەگەڵ ئەوانەیش کە دوای ئەو قۆناغێ دەیانووسێت . ئیتر دوای ئەوە لە خەمی پێکهێنانی گرووپێکی نوێگەری دەبن بەناوی ڕوانگە ، کە دواتر لە بەشێکی سەربەخۆ و بە جیا باس لە گرووپی ڕوانگە و لەل و گاریگەری جەلالی میرزا کەریم دەکەین لە پێکهێنان و سەرهەڵدانی ئەم گرووپە . لەگەڵ سەرهەڵدانی شەشی ئێلوول جەلالی میرزا کەریم دەچێتە شاخ و دەبێت بە پێشمەرگە . لەو سەردەمانەش لە ئادیەی شەش کاری دەکرد و بە لەژنامەی براێتیش دەنووسێت و کتێبخانەیەکیش بە پێشمەرگە دادەنێت . دوای بە شکست گەیشتن و کەتایی هاتنی شەشی ئێلوول لە ساڵی ١٩٧٦ کوردستان جەدەهێێت و ڕووداوەکاتە ئەمریکا . سەرەتای گەیشتنی بە ئەمریکا هەفتانە شیعر و وتاری لە گۆڤارەکانی ئاسوات و دەنگی یەکگرتندا بڵاودەکاتەوە ، ئەندامێکی چالاکی یەکێتی دیموکراتخوازانی عەراق دەبێت لە ئەوروپا ، هاوکات سەرپەرشتی کەمەڵەی نیشتیمانی دەکات لە ئەمریکا و کەنەدا ،، هەر لە ئەمریکا کەرسێکی کەمپیوتەر وەردەگرێت و هەوەدەدات لە زانکۆی ولایەتی تەکساس دەست بەخوێند بکات چونکە ، ئەوەی بیستبوو کە بە نیازن بەشی زمان و مێژووی کوردی بکەنەوە لەو زانکۆیەدا . بەڵام لە ئەمریکا و لەم ژیانی غوربەت و تەنیاییەی بە ڕووداوێکی هاتوچۆ کەوتنە ژێر ئۆتۆمبێلێکەوە کە تەوای ژیان و خەونەکانی دەشوێت و تا کۆتایی ژیانی وەک کەسێکی پێککەوتە دەمەنتەوە تەنانەت ، ناتوانێ هاوسەرگیریش لەگەڵ کەسێکیتردا بکات . دوای ئەو کارەساتە غوربەت دەزەخێکیتر دەبێت بە ئەو ، لەگەڵ تەنیایی و خەم و نائومێدیەکانی ژیان بەسەر دەبات . لەگەڵ ئەم ژیانە سەخت و تەنیاییەش لە ئەمریکا چەند کتێبێکی شیعری بەچاپ دەگەیەنێت ، لەوانە کەمەڵە شیعرێک بە زمانی عەرەبی بەناوی (الولادە) لە ساڵی ١٩٨٢ ، لە هەمان ساڵ شانامەی (سەنگەر) ، لە ساڵی ١٩٩١ (چرپەی ژانێکی نقووم بوو) ،، لە ئەمریکا بیرکردنەوە لە دایک و

باوکی و خوشک و براکانی و بەهاری دوبەری و مام زامن و بەشیک لە هاوێکانی سەرچاوەی بیرکردنەوەو خیاڵکانی دەبن . دوای ئاپۆینی ساڵی ١٩٩١ دەگەڕێتەوە بۆ کوردستان و لە هەولێر دەمێنێتەوە ، بەسەردان دەگەڕێتەوە بۆسڵەمانی و ماوەیەک کۆنکەیان و گەڕەکی سەرشقام و یادەوەریکانی بەسەردەکاتەوە و کۆمکی شیعری بۆ ساز دەدەن بەڵام ، خۆی شیعرەکان ناخوێنێتەوە ، لە کوردستان لە ساڵی ١٩٩٢ دیوانی (هێگا دوورەکانی چاومان) بۆ چاپ دەگەیەنێت ، لە بەرواری ١٤/ ١١ / ١٩٩٣ بۆ نەخۆشی دە لە شاری هەولێر کۆچی دوایی دەکات .

_ (چەپبوون و ژنبوون) و شیعر

دوای هاودانی کۆتنە ژێر ئوتەمبێلەکە ، کاتێک لە نەخۆشخانە دەردەچێک بۆ جەلالی میرزا کەریم دەکەن ، باوکی ئەو کەسەی کە بۆ ئوتەمبێل لێی داوی هەموو خەرجی نەخۆشخانەکەی داوە ، دوای ساڵێک ئەوەی بیردەکەوێتەوە ، کە ئەو کچێ گەنج (سپرینگ) بوو . کە هەر ئەو شەوی هاوداوەکە لە بارەکە یەکتریان ناسی ، ئەوێشیان پێ گوتبوو کە کچەکە ئامادەنەبووە بێت بەم شێوەیە بۆ تەشکاوی و بۆ زەلیلی چاوی پێی بکەوێت . بەو وەزعەوە لە ماڵەوە دەبێت . هێکخراوێک پەیوەندی پێوە دەکەن ، دەن و عەرەبانەیەکی بۆ دەنن ، جەلال دوای سوپاس کردنیان ، باسی خۆی بۆیان دەکات کە تەنیایە و هاوڕێی و کەسوکاری لێیەوە نزیک نین تا بازاڕی و خواردن و پێداویستییەکانی بۆ بکەن ، پاشان کە جارێکیتر دەنەوە لەگەڵ خۆیان بۆ عەرەبانەکەوە دەیبەن بۆ گەران ، بۆ هووباری (میسیری) بۆ باڵەم دەچن بۆ پارکی (دەروازەی ئیبراهام لینکن) لەوێدا جەلال شاعیرێکی گەنج دەبینێت شیعر دەخوێنێتەوە ، خۆی لە شاعیرەکە نزیک دەکاتەوە و داوای شیعرەکانی لێدەکات ، گەنجەکەش لەناو پشتەکەکەیدا کتێبێکی بەرگ سوور دەردەهێنێت و پێی دەدات و دەڵێت (ئەگەر هیچ چەپ نەبێت لە شیعر ناگەیت ، بۆ تایبەتی لە شیعرەکانی من ..!) . جەلال دەڵێت (قسەکانی هاچلەکاندم ویستم وەڵامی بدەمەوە ، ئەوەم بۆ خیاڵدا هات ئینجا چەپبوون هەقی چییە بۆ تێگەیشتنی شیعرەوە ، کە لە هاستیدا وەڵامێکی خراپ بوو ، بۆ ئەوەی بیرم لێی کردبێتەوە ..!؟) . لەوکاتە ژنێک لە نەوانیان دا دەبێت و ژنەکە پێدەکەنێت و دەست دەخاتە سەرشانی جەلال و پێی دەڵێت (بۆ ئەوەی لە شیعر بگەیت دەبێت ژن بیت ..!) ، قسەکەی هەردووکیان وەک دەرزییەک دەچەقێ بۆ دەیا ، ئەوەی بیر دەکەوێتەوە ، جارێکیان شیعرێک بۆ بەهار دەخوێنێتەوە بەهاریش ئەوەی پێ دەڵێت (جەلال گیان کە شیعرێکم بۆ دەخوێنیتەوە لەم مەپرسە ، لێی

تێگەیشتووم یان نا ؟ چونکە بە ئاوەی لە شیعر بگەیت دەبێت ژن بیت !) ، لە هەمانکاتیش ئاوەی بیر دەکاوەتەوە کە ئاویش بە بەهاری دەگوت (بە ئاوەی لە شیعر بگەیت دەبێ بە ڕەح چەپ بیت ..!) ، چ دنیایەکی سەیر و ڕەکاوتەکی سەیر و بەریەککاوتنەکی سەیرە ! وەک ئاوەی ئاو ڕەژانەی دونیەی لەگەڵ بەهاردا وا بە بەرچاویەوە دووبارە دەبنەوە ! ، ژنبوون و چەپبوون و شیعر ! هەمان بیرکردنەوە . بەڵام لە لایەن کەسانی جیاواز و دوو کیشوەری جیاواز و دوو مرۆڤەها و کلتووری جیاوازەوە .. جەلالیش بە سەرسوڕمانەوە لێیان دەپرسێت ، بەڵای ئاوە بە ئاوەی لە شیعر بگەم پاویستە ببم بە چەپ یان ئەبێت ژن بم ؟) ، ئاوانیش بە پەکەنینەوە دەڵێن بەڵێ . جەلالیش دەڵێت (کاواتە من ئەمڕۆ شتێکی نوێ فێربووم ، لەبەر تێگەیشتن لە شیعر و هونەر ، من لەمڕۆ بەدواوە دەبم بە چەپ !) ، دواتر ووە لە ژنەکە دەکات و پێی دەڵێت (بەڵام ببورە خانم بە داخەوم ئەم نەبەتی ژیانەم بەختی ئاوەم بەر نەکاوت ، کە ژن بم !) . ژنەکەش بە پەکەنینەوە پێی دەڵێت ، (تەنها بە خەشی ئەمەم پێ گوتی ، زۆر ببورە !) ، جەلالیش دەمودەست پێی دەڵێت (ئاوە یەکەم جار نییە ئاو قسەیە ئەبیستم . ژنەک پێشتر ئاو قسەیەی پێ گتووم !) ، ژنەکەش پێی دەڵێت (چاوت لێیە ، کاواتە من بە هەڵەدا نەچووم و ئاو ژنەی ئاوەی پەگوتی ، لە گەڵت زۆر ڕاستگۆ بووە ..!) ، ئیتر دوای ئاوە ژنە قژ زەردە چاو سەوزەکە کە ناوی ئاننا بوو و لە تەمەنی جەلال خەیدا بوو ، کە تا ئیوارە پاڵی بە عەرەبانەکە دەنا و پیاسەی بە جەلال دەکرد جەلالیش لەژێر لەوەوە دەیگوت (بەهار لەگەڵم ڕاستگۆ بووە !) ، شاعیرە گەنجەکە هەر ئاوکات لەگەڵ کتێبە شیعرییەکەی ، کتێبەکەی تریشی پێ دەدات بە ناوی (بەڵێ هونەر شوناسی چەپگرایە !) ، هەروەها پێی دەڵێت (ئاو کتێبە لە وەڵامی قسەیەکی لیبرالەکاندا نووسراوە ، کە گوتوویانە هونەر هیوایەتی چەپەکانە لە کاتی بەکاریدا !) ، جەلال کە دەگاتە ماڵەوە دەست بە خوێندنەوەی کتابە شیعرییەکەی شاعیرە گەنجەکە دەکات ، کە شاعیرەکە ناوی (کەڵن براندن) و کتێبەکەش بەناوی (بەخشندەیت ؟!) . با لەڕەدا بوەستین و واز لە گەرانەوەی یادەوەرییەکانی جەلالی میرزا کەریم و ڕەمانی (خانەقای میرزا)ی میران ئەبراهام بهەنین و هەندێک قسە لە پەیوەندییەکانی نێو چەمکەکانی (چەپبوون و ژنبوون و شیعر) بکەین ، ئاوەش پێشان بدەین لە کوێ ئەم چەمکانە هاوتەریب و لە کوێ ناتەبا و دژ دەنەوە ، یان چ خاڵێک و ئامانجێکی هاوبەش لە نیوانیاندا هەیە ؟ .. ئاگەر چەپبوون و تێگەیشتنمان بە سۆشیالیزم و کۆمۆنیزم و مارکسیزم لە چوارچێوەی ئایدیۆلۆژیایەکی ڕووت بێت ، بەمانایەک ئاگەر تێگەیشتن و خوێندنەوەمان بە مارکس و

کۆمۆنیزم لە چوارچێوەی ئایدیۆلۆژیا بیبینین هاوکات ، بیکەین بە چوارچێوەیەکی دیاریکراو و لە مانا گەردوونیەکە و مرۆڤ و بۆها مرۆڤایەتییەکان دابەین ، وە بە پێی تێگەیشتنی ئەمش هەموو ئایدیۆلۆژیایەکش کە لانو چوارچێوەیەک و بازنەیەکی دیاریکراو خەی پێناسە بکات ، ئەوا دواجار دێگات بە خاڵە دێگما واتە خاڵی وەستان ،، لێرەوە هیچ پێوەندییەکی بە شیعر نییە ، چۆپبوون ناتبا و دژ دەتەوە لێگەڵ شیعر ، چونکە ئەمە گوتمان ئەدەب بە گشتی و شیعریش بەتایبەتی بە هەی بوونە گەردوونیەکیانەوە ناچنە نو هیچ چوارچێوە و بازنەیەکەوە ، شاعیریش لانو شیعر و نووسینەکانی لژر هەیمنە و کنترۆلی هیچ هزێکی دەرکی نابەت ، شیعریش بو پێیەی جووڵەیەکی بەردەوام لە نو ووبەری ئیستاتیکادا بێە ناگات بە خاڵی دێگما و وەستان ، بێە لانو ووبەرێکی کراوە دەمنەتەوە و ناچەتە نو هیچ چوارچێوە و بازنەیەکەوە . بەام ، ئەگەر چۆپبوون بەمانای تێگەیشتن و خوێندنەوەی مارکس وەک بیرمەند و فەیلەسووفێکی مرۆیی ، تێگەیشتن لەسەر بنەمای مرۆڤبوون و بۆها مرۆڤایەتییەکان ، یان لەسەر بنەمای عەداڵەتی کۆمەڵایەتی و نەمانی چینەکان و هەوشاندنەوەی مالیکیەتی تایبەت و گەڵانی بە مالیکیەتی گشتی ، کەدواتر هەوڵستەی زەتر لە شەشی کۆمنیستی و تەحویل بوون و ەیشتنی بەرەو کۆمنیزم و چینەکان و پێوەندییە ئابووریەکان دەکەین ، واتە چۆپبوون و تێگەیشتن و خوێندنەوەی مارکس بەم وانگە مرۆڤبوون و بۆها مرۆڤایەتیانە و گەیشتن بە کۆمەگەیەکی بە چین و چوسانەوەی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە ، هاوکات بەرز اگرتنی مرۆڤایەتی و بۆها مرۆیەکان ئەوە لێرەدا ، چۆپبوون هاوتەریب و تەبا دەتەوە لێگەڵ شیعر ، چونکە شیعریش ئیش لەسەر جوانیەکان و مرۆڤایەتی و بۆها مرۆیەکان دەکات ، لێرەدا چۆپبوون دەبەتە وانگەیەک و زوومێک بە تێگەیشتن لە شیعر و بینینی شیعر وەک پێکهاتەیەک و بوونەکی گەردوونی ، لێرەدا هاوتەریب و هاوتەبا دینەوە ، بە چەمکی ژنبوونیش بە هەمانشەوە ، ئەگەر سەیری مژوو بکەین بە تایبەت بگەڕینەوە بە قۆناغە سەرەتاییەکان ئەوکاتەی بە کۆمنەی سەرەتایی ناویان دەبرد ، لەو سەردەمانە ، پێوەندییە ئابووریەکان و ئامرازەکانی بەرهەم هێنان هی گشت بوون واتە ، موڵکدارێتی تایبەت نەهاتبووە کایە ، ئەوکات کۆمەگە دابەش نەبوو بەسەر چینەکان و موڵکدارێتی گشتی بوو نەک تایبەتی . ئامرازەکانی بەرهەمهێنانیش هی گشت بوون . بەام لەوکاتەی بە هەکاری کەکە بوونی بەرهەم و گەڵانی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە گشتیەوە بە تاک و هاتنە کایەی موڵکدارێتی تایبەتی ، لێرەوە چەوساندنەوەی

مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە دەست پێدەکات و یەکەم قوربانیانی ئەو چەوساندنەوەیە ژنان دەبن و پیاوان دەبن بە خاوەنی ئامرازەکانی بەرهەم هێنان و دەسەڵات و هێز دەکەوێتە دەست پیاوان و کۆمەڵگای پیاو سالاری دێتە کایەوە ، لەوەوە چینەکان دروست دەبن و بەرژەوەندی چەوساوەو چەوسێنەر دەردەکەون و دواتر قۆناغێ یەکبەدوای یەکەکان ، کۆیلایەتی و دەرەبەگایەتی و سەرمایەداری بەدوای یەکدا دێن و کە چەوساندنەوەو بوونی چینەکان و موڵکدارێتی تایبەتی تا ڕۆژگاری ئەمەمان بەردەوامە ، لەم پشکێی و سەردەمڕووییە ژیانی مرۆڤایەتی بە چەندین قۆناغ و جەنگ و کاوکاری و کێچ و مردن دا تێپەڕیوە ، واتە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ لەووبەری جوانیەکان دوور کەوتەوەو بە ئاراستەی ناشیرینیەکاندا ڕۆیشتووە ، سەرچاوەی ئەم دەندەیی و ناشیرینی و چەوساندنەوە و جەنگ و کاولکاریانە پیاوان بوونە نەک ژنان ، چونکە لەو ڕۆژەوەی چەوساندنەوە دەستی پێکردووە کۆمەڵگە گۆڕاوە بە کۆمەڵگەیەکی پاتریاکی واتە پیاوسالاری ، ژنان کەمتر دەستیان هەیە لەو ناشیرینی و جەنگ و کاوکاریانەی کە تا ئیستا ڕوویان داوە ، ژنان هەمنتر و بەسۆزتر و مرۆڤدۆستر و ژیان دۆسترن . مەبەستمە بڵێم ، تا ئیستا بەپێی مێژوویەک کە مرۆڤایەتی هێناویەتی ، مرۆڤبوون و بەها مرۆڤایەتییەکان زێتر لە نەو ڕووبەر و خوێن و بیرکردنەوەی ژنان دایە ، واتە تا ئیستا ژنان وەک پیاوان دەستییان پیس نەبووە بە ڕەنگە تەخەکان و ناشیرینکردنی تابلۆ جوانەکانی ژیان ، بەڵێ ژنان لە چەمکەکانی مرۆڤ و بەها مرۆڤایەتییەکان نزیکتر و ئاوەزانترن ، بەڵێ لەڕادەبەدەین ئەوە دروستە گەر بتەوێت لە شیعر بگەیت پیویستە ژن بیت ! ، شیعر زێتر هاوتەریبە لەگەڵ چەمکی ژنبوون نەک پیاوبوون ، چونکە لە پشتی چەمکی ژنبوون هەست بە جوانی و مرۆڤایەتی و سۆز و عەشق و ژیاندۆستی و مرۆڤدۆستی دەکەین ، بەو پێیەش ئامانجی شیعر بەرهەمهێنانی جوانییە بەڵێ هاوتەریب و تەبا دێتەوە لەگەڵ ئەم چەمکە جوانانەی کە لە پشتی ژنبوونەوە دەبیندرێن ! .

بە ئەوەی لە مردن تێبگەین

دەبێت سەرتا لە ژیان تێبگەین.. نووسینی: ستیڤان شەمزینی

مانگرتنی دووەم لە کتێبی (خۆشەویستی لە سەردەمی شەرپەنجە)دا

من: لوتەر یامون، لە یەکێک لە سروودەکانیدا دەڵێت "جەستە تانیا تەرمەکێ نییە هەناسە بدات". مەرگ بە ئاوەژووی نابێت تەرمەکەی هەناسەدەر، دەبێت فیکر بکاتەوە، بخوێنێتەوە، بەڵام "گۆڕ" وتانی "کتێبێ هەرە مەزنەکە، کتێبی خۆشەویستییە".

خەم: تێگەیشتن لە ژیان یان مردن، پەیوستی بە عەقڵ، عەقڵیش لە کەڵکی هەموو مرۆڤێکدا نییە!، بەڵام گرفتەکە لەوەدایە زۆر جار ئاوەزمەندیش سەرکی لە شتێیی دەردەچێت!، من هیچ کات توانای جیاکردنەوەی ئاوەزمەندان و شتەکانم نییە، لە نەوان عەقڵ و شتییدا تاڵ مویەک هەیە، دەترسم شتی هەموو عەقڵانییەتێکی لە خۆ گرتبێت.

من: کەواتە با باسی مردن بکەین.

خەم: قسەکردن لەسەر مردن، هەمیشە ترسەکی تێدایە، چون مرۆڤ نامریی پێ خۆش، بەڵام ئامادەم.

من: خۆ مردن هەموو کاتێک خراپ نییە "بە نموونەی مردنی گیڤارا". جاری وا هەیە مەرگ چاکەکارە، پێش ئاوەی وەنا جوانەکەمان قەزاون بێت فریامان دەکەوێت.

خەم: مردن بە خۆڕک، زۆلکاوەکی عاتیفییە، ئاگامان لە هەندێک مردن نابێت بە تاوتەمپەرست کۆتاییمان دێت، گرنگە ئازا بین، لە هیچ مەرگێکدا نەکەوینە ژێر داروپەردووی سۆز، بەڵکو دەبێت وەک راستییەکە قبووڵی بکەین. جگە لەمە خۆڕک ناتوانن بیر لەو دیمەنە بکەنەوە کاتێک خەیان لەناو گۆڕدان، ئەمە تەقنەرە و بەرگەی ناگرن.

من: ئەمە کاتێک دەخرێنە گۆڕەوە، ئامادەمان دەکەن بە خوونکی هەتاهەتایی یان بە سەرتایەکی تر. لە زمانی کوردییدا بەم پرسیە دەوترێت "مردوو ناشتن"! ئەمە مانای وایە وەک تاوێک لە زاویدا دەمانچێنن، بۆی هەیە جارکی تر وەک گوڵێک سەردەربهێنینەوە، ئەگەر مەرگ بەرزبوونەوە بوایە بە ئاسمان دەبوو گۆڕستانەکانمان لە بەشایی ئاسماندا رێنایە.

خەم: بە ئاوەی لە مردن تێبگەین، دەبێت سەرتا لە ژیان تێبگەین،

ژیانیش وەک سەمای "بەهاراتا ناتیای" هیندیی هەمووی ئاماژە و کەد، زۆر دگمەن ئەو مرۆڤانەی دەمرن و لە ژیان تێگەیشتبن.
من: ژیان بە خەی شانۆیەکی سینینزمییە "گاتەجایی" بە ئەوە نییە تەی بگەیت، بەڵکو دەبێت چۆژی لە وەربگریت، بە ئەوەشی بتوانیت چۆژی تەدا وەربگریت، پێویستە وەک ئەکتەرێکی گاتەجاە خەتی بە ئامادە بکەیت!. ژیان شتێکی زۆر جیددی نییە، پێویستە بە یارمەتی پێکەنین بەڵێی بکەین، چوونکە هەموومان بە روو گرژیی و گریانەوە دەمرین.
خەم: کەواتە دەبێت بە دوای وەهم نەکەوین، بەڵکو بە ئەو هەقیقەتە بژین کە ژیان کاتییە، ئەمە هەموو راستییەکەیە.
من: من ئەو دیدە "نیتچە"ییەم هەیە هەقیقەت شتێک نییە بیدۆزینەوە، بەڵکو راستی شتێکە دەبێت دروستی بکەین.
خەم: دروستکردنی هەقیقەت رەنگە شتێک بێت بتوانێت رازیمان بکات تا بەردەوام بین لەم گەمەیەی ژیاندا!.
من: ئەوەش ناتوانێت من رازی بکات، مرۆڤی رازی تەرمە هەناسەدرێکەیە، دەبینم هەمیشە رەخنەم لەدەگیرێت لەسەر ئەوەی هیچ شتێک نییە رازیم بکات!، ئاخر بۆچی شتێک بوونی هەیە هەندە بە خەوش بێت بواری نامۆزایی بە کەس نەهێڵێتەوە؟.
خەم: مرۆڤ بە ئەوەی رازی و دڵنیا بێت ئاین و خودای داهێناوە، لەوە دەچێت چیتر خودا و ئاین ئەو دەسەاتیان نەبێت، دڵنیایی و قنیات بە مرۆڤ ببەخشن.
من: من کارم بە کەسی تر نییە، خودایەکم بە خەم داتاشیوە، ئەو خودایە ئەنرژییەکی پۆزەتیڤە لەناو خودی خەمدا، لەو کاتەی هەموو تابلۆکان تەخ دەبن، دیمەنێکی رووەنم لەناو جوگرافیاکانی هەستمدا نیشان دەدات و پەمدەێت دێت بەمە خۆش بکە. بە قسەی "ڤێتەر"م کرد کە وتی "ئەگەر خودا نەشبێت، دەبێت خەمان ببینە ئافرێنەری".
خەم: سارتەر جارێک وتی "مرۆڤ مەحکومە بە ئازادیی" ئەو قسەیە ئەو کاتە راست دەبوو ئەگەر بیوتبا "مرۆڤ مەحکومە بە کوژەوەریی ژیان" یان "مرۆڤ مەحکومە بە مردن". شتێک تاوەکو ئێستاش گرێکوێرەی منە ئەویە هێشتا نازانم، مرۆڤ لە ژیاندا چی دەوێت؟.
من: ئاسانە، مرۆڤ ژیانی دەوێت، ئەوەش بەڵا هەرە گەورەکەیەتی، لە وەهمکدا نغرە بووە پێیوایە ژیان بەختەوەریی تەدایە!، ژیان بەختیاریی تەدا نییە، بەختیاریی وەک هەقیقەت دەبێت خەمان دروستی بکەین.
خەم: بیرکەکەت جوانە، بەم پێیە مرۆڤ دۆژی و هەوەدەدات بە دروستکردنی بەختیاریی نەک بە دۆزینەوەی، بەڵام کە لەم ئەندێشەیەی تە تەدەگات؟. ئەمە ئەو پرسیارە بە وەڵامەی ناوی مەشکی منە.

من: شتێک لە مرۆڤەوە فڕی بووبم ئەمەیە، کەس لە کەسی تر تێناگات، بە تایبەت لە کەمەگەی ئەمە کە ڕشنبیریی دیاردەیەکی دەنگییە و ڕشنبیرانیش تەنها غەبەغەبیان دروست کردووە.
خەم: ئێستا خڕیکە لەوە تێدەگەم، ئەو هەموو خەنجەر وشاندنەت لە خوئڤینی مرۆڤ، سەرچاوەی ئەو هەموو کینەیە لە بەرامبەرت لە ئارادایە!.
من: بەم گرنگ نییە قبوڵکراو یان نا، دەزانم لەوەتی هەشم کردووەتەوە لە دەخێکی "کافکا"ییدام، باسی دەخ دەکەم، نەک بیرکردنەوە. هەر ئەوەی بووەتە دەعبایەکی وەک "سامسا"ی پاڕەوانی "مەسخ" سەلمێنەری ئەوەیە لە دەخێکی تەواو کافکاییدام، هەر بەیە زەر جار وەک دەعبایەکی بەهیمیی دەبینرەم.

٢٠١٨-١٠-٣٠
کاتژمێر: چواری بەرەبەیان
نەخۆشخانەی گلیاد ئاینس

سەبەر.. پشکۆ ناکام

.....نازانم پێشتریش هەر وا بوە یان دیاردەیەکی تازەیە کە کورد بە "وەهم"ەوە خەی سەرقاڵ کردبە و بە دەیان وەهمی سەیر و عەجایب کە باشترین بابەتی نوکتەن ، لە فەیس بوک و ووتار و چاوپێکەوتنی تەلەفزیۆنی تا ئێگاتە کتێب ، " پیری هونەرمەندان" ئەڵێ: هیچ میللەتێ بەقەد کورد نە لە مەسیقا ئەزانێ نە حەزی لێیەتی..!! بەم قسەیە ، ببورن بەم نوکتەیە وای بە ئەچم کە مەسیقاژەنکانی مەراسیمە دینی وهونەرییەکانی یەنانی کۆن" ئەغریق" بە خزمایەتی ئەگەڵنەوە سەر" برایانی زیزی " و "بیتهۆفن " لە بنەچەیا خەکی شارەزوور بوە و لەترسی عەسکەری بە جێ ی هێشتوە و ەووی کردەتە نەمسا .. برادەرەکی تر ەگەزی کورد ئەوانە ئەباتە دواوەوە کە ئەکەد و سەمەر" شارستانیەتی سەمەر نەک جگەرەی سەمەر" تێئەپەڕنێ و بەگەش بەردەکی هەکەنراوە کە پیاوەکی جامانە بەسەری تیایە ، کار وا بەوات ئەگەینە ئەو قناعەتەی کە کورد پێش " دینە ساور" هەبوە و ناوی "کوردساور" بوە وەک ئیشارەتێک بە پێوەندی بەینی کورد و ساوەر..لەوانەیشە ئادەم و حەوا کە ویستبەتیان چپە چپە

بکەن بە ئاوەی خوا تێنەگا بە زازایی قسەیان کردبێ ، دال نوقتەیەکی زانکۆ "خولە پیزە"مان لێ ئەکا بە یەکەم جەنگاوەری بیری نەتەوایەتی و ئاو پاڵیسانەی کوشتونی لە تەختی داگیر کردنی کوردستان و لێت لێتکردنەکەی بوە واتا بە مەفهومی عەشایەری ئەکرێ "خ. پیزە" بە "بسمارک"ی کورد ناو ببەین ، کەسێ کە نە زمان زان ، نە مێژوو ناس نە ئەکادیمییە ، و جگە لە کوردی و عەرەبیە دوکتۆراویەکەی هیچ زمانێکی تر نازانێ پەمان ئێت : کوردی دواوەمان ترین زمانی دونیایە !! ئەرگومێنت و بەڵگەی زانستی "یەخ"، بەنگە دواوەمانی زمانی کوردی بە هەموو دیالێکتە تەگەیشتبێ کە لە سەیتەرەکانی نەوان سلەمانی و زاخۆ یەتە بەر گوێ.. هەقی خەشمانە کە لە نەتەوە یەکگرتوەکان شکات بکەین کە چۆن کوردی وەک بەر فراوان ترین زمانی جیهان نەخراوەتە پێش چینی و ئینگلیزی و ئیسپانی ، گەر چاکیان نەکرد لە دادگای فیدڕاڵی شکاتیان لێ بکەین .. لێوانێیشە کاتی خۆی چین مەفرزەیەکی پارتی زانی ناردبێ بۆ کوردستان و زمانەکەیان دزی بێ و بە ئاوەی دزییەکە ئاشکرا نەبێ پیتەکانیان کردوە بە ئاسم !!
نەتەوەیی ئازاکانی نەوەی کاوە نەخشەیەکی کوردستانیان هەیە کە پێ ی ئێمەن لە دەریاوە بە دەریا ، کە لەوبەر یەنانەوە دەست پێ ئەکا تا ئەگاتە عبادان بە شط العربەوە ، لەم بوارەشا"شایەر"ێک ڕای وایە لە ئێران زیاتر لە چل ملیۆن کورد هەیە لە حاجی هەمڕانەوە تا خوزستان..بەنگە ئەم شایەرە تووشی ئاو نەخۆشیە بوو بێ کە چاو بە دەبێ و سێ بەرابەر شت ئەبینێ و ژمارەکان وەک معاشی حیمایەکانی زێبی دوو سێ ئەکا ..
دەستەتدارانی بە ناو هەرەم زوو زوو ئێمەن قەوارەی هەرەم دەستکەوتی ووبارە خوێنێ ،ئاوان کە خەیان و ماڵ و منایان بە هاوینیش خوێن لە لووتیان نەهاتوە هەر خەیان بوون لیتر بە لیتر خوێنی چواردە ساڵی کوردیان بە دیاری برد بۆ "شاهنشاه آریا مهر"و ئاویش ژانیە ناو "شط العرب" تا بە " خلیج الفارس" ناو ببرێ ، ئەستاش خوێنی دوای ئاو قەناغێ لە ناو بەریا کراون و ئەمجارە بە دیاری ئەچێ بۆ "کەشکی چنکایە" یەی ئەنکەرە …
ماوەیەکیش بۆ وەهمی " ێفراندەم و دواەتی کوردی" بە کوردیان ابوارد و عەڕاق و کوردستان لە " دوو دراوسێ ی باش " هاتۆتە سەر" لاتێک و بەخۆکەرێکی باش" و وەهمی تاپۆیەکی ەش کرا جارێ کراوە بە خەمەشی تا ەژی خەی بە مەقەڵی دەرئەهێنرێ..
ئەم وەهمانە کە لەرێ و لاوە ئەبینرێ و ئەبیسترێ وەک ئاو سەبەرە وایە کە لە ووناکی یان هەتاوا ئینسان خەی ئەبینێ و گەورەتر لە خەی ، ئاو ووناکییەی وای کردوە کورد لە "وەهمی گەورەیی" خەیا

بژی ووناکییەکەی لە ئەنکەرە و تارانەوە هاتوە و ئاوێش قەوارەی واقیعی کورد خۆی نیە
بەکو " سەبەر "کۆیەتی...

سەرهەلدانی ئەدەبی منداڵان لە ئەمریکا.. ڕزا شوان

ئەدەبیاتی منداڵان لە جیهاندا، مێژوویەکی فراوان و گەورە و شکۆمەند و دەوڵەمەندی هەیە. دەگەڕێتەوە بۆ سەدەی حەڤدەیەم. کاتێک کە دەقە ئەدەبییە سەرەتاییەکان، تا چەند سەدەیەک لە شێوازی فۆرکردن و ڕێنمایی و ئامۆژگاری و ڕێزگرتن لە داب و نەریت و لە بەهاکانی کۆمەڵ و ئاین بوون. بە شێوەیەکی گشتی زۆرکی بوون و سوودیان لە ئەفسانەییە فۆلکلۆرییەکان وەرگرت. تا داهێنانی دەقی چاپکراو لە سەدەی حەڤدا. کە لە سایەی داهێنانی ئامێری چاپکردنەوە، شێوەکی چاپکردن و باوکردنەوەی کتێب پەرپابوو، کتێبی چاپکراوی منداڵانیشی گرتەوە.
لە سەدەی نۆزدەدا، ئەدەبیاتی منداڵان گۆڕانکارییەکی گرنگی بە خۆیەوە بینی، لە دابین کردنی وانەکانی ژیان بۆ منداڵان. منداڵان و گەورەسالانیش چێژکی زۆریان لەو چیرۆکە ئەفسانەییە چاپکراوانە وەردەگرت کە لە هەموو ئەوروپا و ئەمریکادا باوبوونەوە. لەوانەش بۆ نموونە چیرۆکە (ئەفسانەییەکانی ئێزۆپ) ی یۆنانی. (چیرۆکەکانی ماڵەوە)ی (برایانی گریم)ی ئەڵمانی، (چیرۆکە ئەفسانەییەکان) ی (هانز کریستیان ئەندەرسەن) ی دانیمارکی، کە بە (باوکی چیرۆکە ئەفسانەییەکانی جیهان بۆ منداڵان) ناودەبرێت. چیرۆکە ئەفسانەییەکانی (کلیلە و دیمنە)ی فەیلەسوفی هیندی (بیدەبا). (چیرۆکەشیعرییە ئەفسانەکان) ی (لافۆنتین) ی فەرەنسی.

فاشتی هاریسن براوی خەلاتی مەدالیای کاندیکەت (٢٠٢٤)

ئەدەبی منداڵان لە ئەمریکا:

ئەدەبی منداڵان لە ئەمریکادا، مەژوویەکی کۆنی نییە، بنەمایەکی ڕەسەنی نەتەوایەتی نییە. لە سەدەکانی حەڤدە تا نۆزدە، لە ئەدەبی منداڵانی ئینگلیزەرا و وڵاتانی تری ئەوروپا جیاکرانەوە. ئەو کەشبەرانەی کە لە ئەوروپاوە، کەچیان بە ئەمریکا کرد، چیرۆک و کتێبکانی منداڵانی وڵاتکانیان، لەگەڵ خۆیاندا بردیانیان بۆ ئەمریکا. بە دیاریکراویش لە سەدەکانی، حەڤدە و هەژدە و نۆزدەدا. ئەدەبی منداڵانی ئەمریکی پشتی بەو کتێبە هاواردووانە دەبەست و لێیانی وەردەگرت و لاسایی ئەدەبی منداڵانی ئەوروپایان دەکردەوە.

لە سەرەتای سەدەی بیستەمەوە، ئەدەبی منداڵانی ئەمریکی ڕەوتکی نیشتمانی و ئاراستەیکی سەربەخۆی گرتبەر. بە شێوەیکی خاکی دەستی پێکرد. پشتیان بە تواناکانی نووسەرانی خۆیان بەست. چەندین نووسەری داهێنەری ئەمریکی، ژنان و پیاوان، لە بواری ئەدەبیاتی منداڵاندا، ناوبانگیان دەرکرد و لەنێو نووسەرە گەورەکانی جیهانی ئەدەبیاتی منداڵاندا، پگەیەکی بەرز و شایستەیان گرتووە. ناوبانگیان زریانی ئەتڵەسی تێپەڕاند و لە جیهاندا ناسراون. لە ئێستادا زۆرترین و ناساوترین نووسەرانی بواری ئەدەبیاتی منداڵان لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا دان. ئەمریکا لە بواری ئەدەبی منداڵاندا زۆر پشکەوتووە، زۆر لە پشەوەی ئەو وڵاتە ئەوروپایانەوەیە، کە پشتر پشتی پێیان دەبەست و لێیانی وەردەگرت و چاوی لێیان دەکرد. کەچی لە ئێستادا ئەو دەوڵەتانە چاو لە ئەدەبی منداڵانی ئەمریکا دەکەن. ئەدەبکی مەدەرزمی منداڵانیان هەناونەتە ئاراوە، تا لەگەڵ پشکەوتن و خواست و خەون و هیواکانی منداڵانی ئەم سەردەم و لەگەڵ گۆشکردنی ئاراستەکانی کۆمەڵگای نوێدا بگونجێت.

یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی ئەدەبی نوێی منداڵان لە ئەمریکادا، ئەوەیە کە جەخت لەسەر ئازادی و ڕزگرتنی مرۆڤ و سەربەخۆیی و هانی پشتبەخۆبەستین دەکاتەوە. جیاوازیی لەوەشدا هەیە، کە گرنگی بە سروشت و بە داهێنان و ئافراندن دەدات. بە دەرچوون لەو شێوە و ڕێبازە کلاسیکییە باو و چەقبەستووانە و بە دروستکردنی کەمیدی. ئەم شێوازە نوێیانە، ڕێنگدانەوەیان لە ئەدەبی منداڵان و مەرمندان هەبوو.

دوو خاڵات لە ئەمریکادا: سالانە بەخشینی خاڵاتی (مەدالیای نیوبەری). لە ساڵی (١٩٢١) دا بەیار لەسەر ئەم خاڵاتە درا. لە ساڵی (١٩٢٢) وەوە تا ئێستا، سالانە لە لایەن (کۆمەڵەی کتێبخانەکانی ئەمریکی) یەوە. دەبەخشرێت بە باشترین نووسەری کتێبی ئەمریکی بە منداڵان، کە لە ساڵی پێشووەوە کتێبەکەی بەاوکراوەتەوە. خاڵاتی ئەمساڵی (٢٠٢٤) نیوبەری. بەخشیان بە کتێبی چیرۆکی (چاوکان و ئەستەم) بە منداڵان. لە نووسینی (دیف ئیگەرز). پاڵەوانی چیرۆکەکەی سەگێکە بە ناوی (یوهانس). بابەتی چیرۆکەکە باس لە ئازادی و هاوەڵەتی و لە جوانی دەکات.

نووسەری ئەدەبی منداڵانی ئەمریکی لویزا ئەلکۆت (١٨٨٢ ـ ١٨٨٨)

مەدالیای نیوبەری لە کانزای بڕونز دروستکراوە. لە دیوەکی ناوی نووسەرەکە و ساڵی بردنەوەی خاڵاتەکەی لەسەری هەڵکەندراوە، لەسەر دیوەکەی تری، ناوی (کۆمەڵەی کتێبخانەکانی ئەمریکی) یە. ئەم خاڵاتە گەورەترین و کۆنترین خاڵاتە، لە ئەدەبی منداڵان لە ئەمریکادا، هاندانە بە داهێنانی (چیرۆک، شیعر، شانۆ، ڕەمانی مەرمنداڵان) لە بواری ئەدەبیاتی منداڵان. خاڵاتی نیوبەری، وەک ڕەزلێنانێك بە ناوی یەکەم کتێفرۆشی کتێبی ئەدەبی منداڵان (جۆن نیوبەری: ١٧١٣ــ ١٧٦٧) ی ئینگلیزییەوە ناونراوە. کە خاوەنی یەکەم کتێبخانەی منداڵان بوو لە جیهاندا.

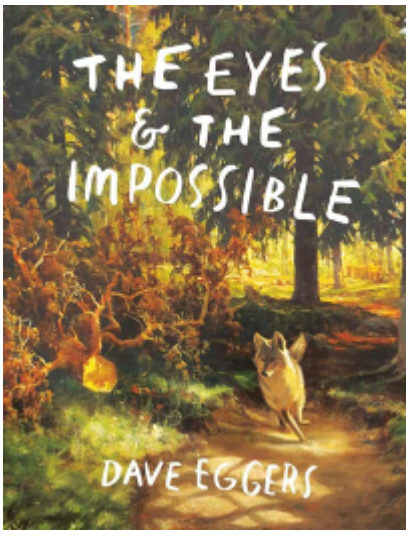
لە ساڵی (١٩٣٧) ەوە. بەیار لەسەر بەخشینی خەڵاتی (مەدالیای کالدیکەت) درا. کە لە زەڕە دروستکراوە، لەو ساڵەوە تا ئێستا، ساڵانە خەڵاتی (مەدالیای کالدیکەت) دەبەخشرێت بە باشترین هونەرمەندی وێنەکێشی بواری کتێبی چیرۆکی وێنەیی بە منداڵان. لە هەمان رۆژی بەخشینی خەڵاتی نیوبەری پێشکەش دەکرێت. خەڵاتی ئەمساڵ (٢٠٢٤) ی کالدیکەت، بەخشیان بە وێنەکێش خاتوو (ڤاشتی هاریسن) بە کتێبی وێنەیی ساڵی پێشووی (بیگ) بە منداڵان.
خەڵاتی کالدیکەت وەک رێزلێنانێک، بە ناوی هونەرمەندی وێنەکێشی بەناوبانگی ئینگلیزی (رانداڵف جی کالدیکەت: ١٨٤٦ ـ ١٨٨٦) ناونراوە. ئەگەرچی خەڵاتی نیوبەری و کالدیکوت، کۆنترین خەڵاتی کتێبی ئەدەب و کتێبی وێنەیی منداڵانن. بەڵام تا ئێستا هەمان مەرجیان هەیە، دەبێت نووسەر و وێنەکێشەکە بە ڕەسەن ئەمریکی بن.
شایەنی باسیشە لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا، ژمارەی نووسەرانی ژنان لە بوارەکانی ئەدەبیاتی منداڵاندا، زیاترن لە ژمارەی نووسەرانی پیاوان لەم بوارەدا.
وانەی چیرۆکی منداڵان، لە قوتابخانە بنەڕەتییەکانی ئەمریکادا، وانەیەکی هەفتانەی سەرەکییە. مامۆستایانی شارەزای زمان و شێوازی هونەری گێڕانەوەی چیرۆک بە منداڵان، ئەم وانەیە دەڵێنەوە. ئەم وانەیەش لەوە سەرچاوەی گرتووە، کە پەروەردەکاران و دەروونناسان، بڕوایەکی زۆریان بە گرنگی و بە ڕەگی چیرۆک هەیە، لە فێرکردن و لە پەروەردەکردنی دروست و لە پێشکەوتنی زمانی منداڵان.

مەدالیای نیوبەری بە باشترین کتێبی ئەدەبی منداڵانی ئەمریکی

ئاماژە بە ناوی هەندێک لە نووسەرانی ئەمریکا دەدەین، کە لە بواری ئەدەبیاتی منداڵاندا ناوبانگێکی جیهانییان هەیە. شاکارە ئەدەبییەکانیان وەریانگێڕاون بە سەر زۆربەی زمانەکانی

جیهان. بۆ ملیۆنان دانیشان لەیانفرۆشتوون. لە چەند نووسینکی پێشووترمدا، کە لە سایتکان و لە گۆڤارکاندا باومکردوونەتەوە، بۆ درێژی باسی ژیان و باسی شاکارە ئەدەبییەکانی هەندک لەم نووسەرە ئەمریکیانەم کردووە، کە لە بواری ئەدەبیاتی منداڵاندا، ناوبانگیکی جیهانیان هەیە و براوەی خەڵاتی نیوبەرین:
خاتوو فرانسیس هەدسەن برنەت، خاتوو لوزا مای ئالکۆت، خاتوو ماری پۆپ ئۆسبۆرن، خاتوو جودی بلۆم، مارک تویین، خاتوو مارگرێت وایز براون، لیمان فرانگ بوم، جوبل تشانلر هاریس، سامۆیل گەد ریچ، خاتوو ماری ئەم ئیبسن،... هتد.

بەرگی کتێبی براوەی خەڵاتی نیوبەری (٢٠٢٤)
باسکردن لە ئەدەبیاتی منداڵان لە ئەمریکادا، باسکردنی زیاتر هەڵدەگرێت. بۆ ئاوەی زیاتر تەشک بخرێتە سەر چەند لایەنکی تری ئەدەبی منداڵانی ئەمریکی، کە من لەم کورتە نووسینەدا باسم لێیان نەکردوون.
(*) بۆ نووسینی ئەم باتە، سوودم لە چەندین سایتی ئینگلیزی وەرگرتووە.

دوبەی: ٢٠٢٤
رەزا شوان

گۆپەشی شیر.. شیعری سەلاح جەلال

بۆ ئەو کەرپەی ئەنفال فەرماندەکە بەگۆپەش شیری دایە

ئێستا ساتی تاقینەوەی فیزیای خوێنە!
گۆپەشە مەمکەك بورکان دەگرێت
گەردون بەشکەیەکی شەلالی خوێن
ئەنجیلەی تاکنەلەژیای ژیانەوە
گەڵای ئالودەیی دەژە،
تابلۆی مەنجەنیق دەکەشێت
زمانی ئاماژەیی بو بۆتابلۆ
گەردون بەبە خەویی توایەوە
گەڵای شوکران و کوکە و تریاق
خومخانەی عیشقیان وێنا کرد
جەستە بۆئیسپرتە تەو چێن کرا.
شەزە قرینیای سروشتی سەدکان
بۆپلەی سەدی دوای سفرەوە
بەبەشکەی خوێنەوە بونیان پەشی
دەژە خەیاڵی وێنەی شیرپەنجەیی
شەزەفرینیای فیلمی ڕەحی سەدیە.
خوێن بەحەشیشەوە هەڵدەکفێنێت،
گۆوگاڵ و نووزە و عیشقە مەرگ
فەزای سەهۆڵ بەندانی گرتەوە
ڕەمانی مەژوی گەردونی،
تەڵی دالی مەرگی هەزارەهای هەڵگرتووە
بەگژەوکەی ئەزەلییەوە ڕەنگ دەبن
کەوچکی شەفە دەژەی ئەخدودی سەدیە
بون بەگەستانی شوشەی هەزارەها
ڕەح لەگەڵ خەبارەندا یاریی دەکەن
گەردون بۆتابلۆی بەشکەیەکەوە مەمیا بووە
++++
زەمەن بەان کەوتنە خوارەوەی بوون نەبوونە
تابلۆی هەسارەی تیژەوی
وێنەی ژیانەوەی ڕەحە
هەسارەی خومخانەی وێنەیی
تابلۆی گوندەکی چەڵی کەشایەوە

موساکانی سەردەم لەفڕۆ ژیانەوە
بە پەلکە زێرینەی بوونەوە
وێنەی بەشکەیەکی شەلالی خوێن
بەگریە بوون دەژنێت
ئاسمان و زەوی تەکە بوون
گەردون کەپی کرایەوە
ئایدزی خوێن بەگریە ئالودە بووە
جەنگی گەردون بوونی لابرد
کەرپە بانی دایکی بەئێژدیهاوە گرتووە
تریقانەوە دەبن بە ئایدزی خوێناو
جیهان لەگەپشی تفەنگکدا کەولاە بو
کەرپە تامی کەوسەری هەدەمژی
بەخوێنی خەی شیری مردنی خواردەوە
ئەنجیلە و زەمانی موسا تەکە بوون
گەردون بەبەشکەی ئەبستراکی خوێنەوە
پەلکە زەیتونەی هەسارەکانی پەکهەنا
پەیکەرەکەی موسا لەنیلەوە ژیایەوە
عیسا و موسا و جەریج و یوسف و یەحیا
لەسندوقەکەی ئایارخادا
بەزمانی شیرخەریی گەردونیان قفە کردەوە
14/4/2024
لەژنامەی کوردستانی نوێی ئازیز ژمارە(9175) 22/5/2024 دا
بڵاوبۆتەوە

داوایەك روو لەو لیست و پارت و پارێزەرو کەسایەتیانەی ئەزموونیان لە دادگاکانی عیراق

هۆیەکان

ئەو ماوەیەکە لە پەناو هەندێك داواکاری روو لە دادگاکانی بەغدا دەکەن, وەك دەزانن قوربانییانی کێسەکانی جینۆسایدی نزیك 10%ی هاووڵاتیانی کوردستان بوونە, لەناو تاوانبارانی ئەنفال بە تەنها زیاتر لە 65%یان کوردن لە کۆی 423 تۆمەتبار, دەسەڵاتدارانی کوردستان هیچ هەنگاوێك نانێن بۆ سزا دانی تاوانباران, بۆ پێچەوانەوە پشتیوانیانن و هەزیان پێدەبەخشن, داواتان لێدەکەین هاوکارمان بن لە گەیاندنی داواکارییەکانمان بۆ دادگاکانی عێراق بۆ جوڵاندنی کێسی دادگایی تاوانباران, لە ئاست ئەم کێسە بێدەنگ مەبن, هاوکاریکەر بن, بۆ تایبەتیش لە دادگای فیدراڵی سکاڵا تۆمار بکرێت لەسەر جینۆسایدکردنی بەیاری دادگای باڵای تاوانکان لە کوردستان و عێراق, هەر پارت و لیستی و ڕێکخراو پارێزەرو کەسێك ئامادەیی هەیە هاوکار بێت پەیوەندیمان پێوە بکات.

754 کەسایەتی بنەماڵەی ئەنفال و شەهید و قوربانی کیمیاباران و پشمەرگەی دێرین و زیندانی سیاسی و چالاکوانی جینۆساید و نووسەر و توێژەر, پەرلەمانتاری خانەنشین و تێکۆشەری دێرین, کەسایەتی سیاسی و جەماوەری داوی دادگایی تاوانبارانی ئەنفال دەکەن , واژەیان لەسەر نووسراوی ناو کەوانەکە کردووە , داوای دادگایی تاوانباران دەکەن ئاگەر سکاڵا لە دادگاکانی عێراقیش بجوڵێنرێت , هەرچەندە دوای ئەنفال و هەڵبجەو جینۆسایدی بارزانی و فەیلی نابوایە قەت بە عێراق بگەڵاینایەتەوە, چونکە بە ئومێد بوونە لە دەسەڵاتداران و پارت و لایەنە سیاسییەکانی کوردستان , بە شێوەی گشتی دێداری لە گەڵ تاوانباران و بنەماڵەکانیان دەکەن.
لەڕووە داوا لە هەر پارێزەرو کەسێك دەکەین هاوکار بێت لە گەیاندنی سکاڵاکە , هەر تێچووێکیش هەبێت بە پێشکەش کردنی سکاڵاکە بەی دەگەڕێنینەوە لە گیرفانی خەمان .

تکایە سەرنجەکانی خۆتان بنووسنەوە, بە تایبەت ئەوانەی بە نووسینی ناوێان پشتیوانیانی لە هەڵمەتەکە کردووە ..... ببنە پارێزەری خەبەخشی سکاڵاکە, کەسوکاری قوربانیان ئەوەش بەسە بێدەنگی ببنە سکاڵاکەر بۆ سزادانی تاوانباران

((هەڵمەتی بۆ دادگاییگەیاندنی تاوانبارانی ئەنفال..بە یادی 2024ی ئەنفال، لە دادگای عێراقی..ناوی خۆت لە خوارەوە بنوسە))

1-عەلی مەحمود محەمەد چالاکوان لە بواری جینەساید
2-نەزیر عەلی ئەبوزەید، رۆژنامەنوس، دهۆک
3-رەبین شەمامکی پارێزەر هەولێر
4-کامه ران محمود محمد
5-فائق شفیق حسین
6-ئارام کەمال، چالاکوان و رۆژنامەنووس (سلەمانی)
7- نەجمەدین فارس حسن نوسەر و مارکسیست
8-کاوە مەشد
9-مەهدی جاف. شانەکار
10-یوسف جوهر حمد صالح
11-دلێر زاهیر نادر
12-عەبدوڵا گەران رۆژنامەنوس
13-دەوەن مەعروف، نووسەر.
14-سەهراب رحمتی
15-فاروق شێخ عمر شەونامەنووس
16-نوروزعلی عبدلله/خانەشین
17-هەڤاڵ عەبدوڵا ئیبراهیم
18-هاوڕێ هەژار پ م دەرین
19- عبدالقادر محمد حسین
20- صابر جعفر علی
21-ئازاد محمود قادر چالاکوان ی مەدەنی
22-هەردی مەهدی مامەستای زانکۆ
23-سەربەست ڕەسوڵ
24-کەمال حسن ڕەشید چالاک وان
25-ئاسۆس مەحموود
26-مریم کریم / کارمه ندی ته ندروستی
27-غەمبار جوهر احمد
28-فاخرنامق حمدامین
29-جەگر جەواد ڕەشید، خوەندکاری زانکۆ
30-سلمان داود کریم
31-دلیر محمد نوری
32-سردار ئەحمەد ساڵح
33-بەستون حسەن احمد / خاوەن ٢٩ ئەنفال
34-ئاسۆ کەرکوکی
35-بەختیار خچر عبدالڵە
36-لارزە بەکر
37-چیمەن مەحمود بەمبا

38-ئەیوب فایەق – کەندا
39-ریاز کاکە شین شریف امین (کرکوك) تکساس امریکا
40-زرار فازل
41-کاروان حسین
42-ڕەمان عەبدوڵا
43-سەرکەوت مەجید تارە – فیلمساز
44-شەش حمید حمزە
45-هەمن مەولود – نووسەری بواری جینەساید
46-لوقمان موستەفا
47-دیاربەرزنجی، نووسەروچیرۆکنووس
48-کاوە حسن پەشمەگەی دەین
49-عمر احمد ڕەسول. پارێزەر
50-ڕەستەم بەرواری کاری تەندروستی
51-ئالان هەموان. فیلمساز
52-کەژاڵ نوری/ نوسەر و چالاکوان
53-ڕەبوار کامیل ڕەشید
54-سعود هاشم
55-خەبات جەمال ڕەفعەت
56-لاڵە کاکە خان
57-زرار ئەزیز
58-ئاسۆس هەردی
59-خەبات ئەمین
60-هەردی عبداللە/ کوری ئەنفال/ ڕۆژنامەنووس
61-هەمەت کەریم محمد/
62-ابراهیم ئەمین
63-بانوو هەڵەبجەیی. چالاکونی بواری مافەکانی ژنان
64-سەرکەوت محمد
65-ئیدریس محمد
66-هەوراز ئەحمەد -ڕۆژنامەنووس
67-لوقمان محەمەد
68-ئەنوەر نامق کەرکوکی
69-زانکۆ سەردار، ڕۆژنامەنوس
70-کاروان احمد عبدالرحمن سەرنوسەری ڕۆژنامەی بابەتووشەو بە پرسی جینەساید
71-محسن حسن شەروانی
72-سەیدعەتا ڕۆژنامەنوس
73-صابر اسماعیل پیشمه رگه ی دیرین

74-بەرزان حسەن ساەح: مامەستا
75-سركوت محمد خچر
76-ستارە عارف- نوسەر و ەەژنامەنوس
77-شامل قادر
78-شادی سەمەد
79-فەرەیدون بەوار-رەژنامەنووس
80-بەستوون فەتاح
81-نەوزاد عزیز خدر
82-كاروان سەعید،
83-سیروان سەلیم، خوەنەر
84-قانع خلیل
85-بەكر ئاەەیی شاعیر و رەمان نووس
86-سەلاحەدین ساەەیی …. رەژنامەنووس
87-عوسمان محەمەد /خانەنشین
88-زاهیر عمر
89-شكراەلە حمدئەمین سەعید
90-لەزان بكر ـ كەیە
91-مەلا تەحسین گەرمیانی نوسەرو ەەژنامەنوس
92-مقفر فاتح شكور مهندس حكومی
93-چالاك محەمەد/ سوید
94-ئیبراهیم نامە
95-سلام عبداللە نووسەرو ساستەمەدار
96-شوان حەمە. نووسەر و ەەژنامەنووس
97-ابوبكر حسین مستەفا
98-قادر ئەلیاسی
99-مەجید جنیكانلوو
100-مستەفا كەریم مستەفا
101-ئاراز نجم
102-عدنان محمد حمەصالح
103-جمال عبدولەە
104-محەدین ەەشید
105-ەزگار عەلی حەمە بچكەل/ەزگارە سوور
106-دیاری محمد ولی
107- كەژال عەلی نوسەر و شاعرو چالاكوان بەرسی رەكخراوە دیموكراتیەكان سویسرا 108-هردی علی قادر
109-ته یمور عبدالكریم
110-اسعد عزیز

111-ستار غريب كركوك
112-كاك ئەحمەد سەعدى مەخمور
113-هەديە محەمەد صالح
114-د .هيوا جاف (سلەمانى)
115-محمد عبدالله حسن مامەستا/هەولەر
116-خيراللە عبداللە شەخ احمد
117-هەورامان عەلى نوسەر -فنلەند
118-جرجيس صالح سعيد
119-مەنسوور خالد عەبدوللا
120-عباس رسول محمدامەن
121-محمد على لفتە
122-جبار ستيف ُپ دەرين كركوك
123-م. عەلى پەرلەمان
124-عدالت احمد .فەرمانبەر
125-سەروەت كەيى – لەندەن
126-جانى ديلان، هونەرمەند و ەەژنامەوان- ئەمريكا
127-جەگر عمر كاەەش
128-سالار ەەشيد/ سويسرا
129-پەرى تاهير، چالاكوانى مەدەنى – ئەمريكا
130-هەردى شكر محمود, هەولەر
131-احمد حمدامين اومر
132-ئەحمەد سەعيد
133-بەهزاد موحسين.. چالاكى مەدەنى
134-غازى ەفعت
135-عادل حاجى
136-سنور محمد
137-بەندى لقمان نادر كوەە ئەنفال كەيە
138-هەژار ئەمين
139-ەەنج رەوف
140-عبدول على ئەوەەحمان
141-حمزە قاسم على چالاكوان لە بوارى جينوسايد
142-سفين عباس البستانى
143-شارەگا ستار خالد
144-ەزگار عەزيز
145-سابير عبدالرحمن عولا هەولەر
146-احمد عارف
147-حاجى ئەنوەر پ دەرين و چالاكوان

148-گۆڤار احمد- رۆژنامەنووس ـ لندن
149-محمود محمد
150-ۆزگار باهیر عارف هونەرمەند سلێمانی
151-مام فەرهاد چالاکوان کەنەدا
152-محەمەد خەیروڵا ئەمین ئەمانیا
153-جەماڵ ئاغجەلەری
154-کاوە ئەمین رۆژنامەنوس سلێمانی
155-موفق رسول محمد موڤف حکومی
156-نیاز سعدالڵە عبدالڵە مامەستا هەڵەندە
157- هەژارجاف
158-رزگار شوانی پ دەرین و رۆژنامەنووس سوید
159- خالید شەیدا نووسەر و شاعیر و دیزاینەری هونەری شەوکاری
160- م لەزان حسن پەشمە رگە ی دەرین
161-نەهرە شەمسەدین ەوسو
162- ئاشتی عمر غفور
163-هەکەوت سدیق سالەح مامەستا
164-فەرهەنگ هەبجەیی. مەنتەر و ەژنامەنوس. ستەرک تیڤی. بروکسل
165-دیار بەکر
166-ۆزگار ئەمین ، شانەکار
167-سەلاح یاسین
168-عومەر ئەحمەد
169-سەران عەزیز نامیق
170-خەلیل محەمەد عبدالڵە
171-حەسەن بایز ئەحمەد
172-شەرکە محمود
173-عەلی لەیلاخ
174-ئەحمەد سەیدە
175-یوسف جوهر
176-اکرم مجید زه هاوی
177-حازم کوتك پەشمەرگەی دەرین, بنەماڵەی شەهید و نووسەر
178-نایلە حسین
179-باهر تاهیر
180-هیوا مجید
181-مەریوان زەندی/ پ. دەرین- هەولێر
182-هەاەە شەوکەت لهەنی _ هەورامان
183-سەەمان حسەن خدر
184-شەرکە محمد کورد

185-خدر حەسەن نەژاد
186-کاستر حەسەن
187-سەردار حەمید
188-د.هاورێ زەنگەنە .دەروونناس و مامۆستای شانۆ / ئەمانیا
189-کاوەعبداللە
190-ئەحمد کریم ئەحمد
191-عوسمان مەحمود کانادا
192-کامەران ئارف
193-کاوە حەسەن
194-دلسۆز شفیق خلف داکوکیکار لە مافی مرۆڤ
195-شێخ عەتا محەمەد
196-هەژار گه نبی فەرمانبەر
197-شوان واحید شانۆکار لە نەرویج
198-جەمال مەحمود پێشمەرگەی دێرین
199-ئەحمەد مەحەمەد
200-بارزان شێخ عوسمان
201-نەورۆز زیندانی
202-نەورۆز حسێن ساڵح
203-بورهان هەژار – شانۆکارو نوسەرو هەزانڤان. بەرلین
204-هیوا جمال
205-عاصف کلهور – سوید
206-زیاد نوری رسول
206-چەنەر سیروان احمد ، چارەسەرکاری دەروونی
207-یوسف شوانی کاسب
208-فواد عبدالرحیم عبداللە
209-ڤاهیر رەسوڵ محمد احمد
210-گارق صباح عباس
211-کاوە عومەر چالاکی سیاسی و وەرگێڕ کەنەدا
212-خە بات خالد پ/م دیرین
213-هەردی احمد بریتانیا
214-هاورێ جبار مەرزانی
215-انور احمد دیزاینەر
216-وەزیرێ جلال چالاکوانی بواری جینۆساید و خوشکی شەهید ئارام
217-هاوڕێ یوسف حەساری /پ.م دێرین
218-نوزاد خسرەو
219-نزار محەمەد
220-دکتور محمد بشده ری ده سته ی دا کوکی له زینزانیانی کوردستان

221-جەماڵ عەبدوڵا
222-محمدعبدول علی زیندانی سیاسی
223-حەمە نووری عومەر کاکی
224-ئازاد محمود قادر سلەمانی چالاکوانی مەدەنی
225-هەڤرەس شوان چالاکوان هەولێر
226-هاوتا فارس محمود
227-نەوزاد محەمەد ، هەگبەی بنار
228-هاوکار فەتاح
229-هەدی چاوەش
230-شامیل قادر مامەستا و شاعیر/کەرکوک
231-ئایار سەید باقی هەڵەبجەیی ماف ناس و پێشمەرگەی دەرین.
232-هەرش عوسمان
233-گرفتار کاکەیی _کاریکاتێرست
234-کاوە عمر هیدایت
235-عاصی علی جعفر
236-جاسم غفور/ بەریتانیا
237-کنعان عوسمان
238-گه بالانی
239-ئاسۆ بیارەیی نووسەر و پ .دەرین سوئید
240-چرۆ خەتاب عومەر /کیمیایی بورای نەوت
241-اسماعیل قادر محمد چالاکی سیاسی
242-شەرش ئەمین چالاکوانی مافی مرۆف
243-عەبدوڵا حەمەد زیندانی سیاسی هەولێر
244-سەرکەوت کەریم عەلی ،سلەمانی
245-هەڵەبوار سامی غەریب
246-ازاد شاکر
247-هیوا جاف
247-ئاقیقان بوکانی
248-ئالان هەمووان
249-محمد قادر
250-حمید خالد کریم / هاوڕێ وشیار پ دەرین حەسار
251-ازاد شاکر
252-کاوە عبداللە
253-مسته فا احمد محمد ماف په روه ر که ر کوک
254-شەهلا محمد احمد
255-بەختیار هەڵەبجەیی هونەرمەند
256-عبدالخالق سدیق ڤەرمانبەر

257-هژار احمد عبدللە.
258-نوزاد خسرەو .چالاکوانی مەدەنی
259-کەمپەی هەڤی بۆ پشتیوانی قوربانینی جنگ
260-سیروان احمد
261-دیرین عارف حمه امین
262-کامەران تەیب
263-جەماڵ عەبدوڵا بەریتانیا
264-دەشتی سەتە زیندانی سیاسی سلەمانی
265-ئەحمەد سەعید هاوڵاتی
266-عوسمان مەحمودی(چەمەانی)
267-جەعفەر تیکانتەپە.
268-بەختیار ئەحمەد شێخ -پ.م. ی دەرین و چاڵاکوان ئەستا
269-عەلی ڕەزا
270-کەلسوم حسین
271-شەهلا محمد
272-شادی سەمەد
273-ئەسمان وسو
274-دلسوز شفیق زەنگنە داکیکار لە مافی مرۆف
275-کەچی عەلی سەعید چەمچەماڵ بنەماڵەی ئەنفالکراو
276-هیوا محمدامین
277-عەدنان کەچەر کوڕی شەهید نووسەر
278-ئەحمەد ڕەسول سوئید
279-ناسر تەها سلەمان
280-ئافتاو عزیز علی بنەماڵەی ئەنفال
281-ناجی عومەر ئیسماعیل
282-نەریمان ڕەشید پێشمەرگەی دەرین
283-نوزاد عمر علی
284-أسو هاشم پارەزەر هەولێر
289-ئاکام وەزیری ڕۆژنامەنووس
290-دلشاد صالح
291-بهزاد أحمد
292-فاتح مستەفا حەمەئەمین
293-قاسم کازم حمە علی بنەماڵەی ئەنفال چەمچەماڵ
294-احمد محمود
295-لاوکە عاللایی
296-ئاسۆ ئەحمەد دەوڵەت سوئید
297-کارزان حمەجان محمدامین

298-کەریم ئەمینی
299-ئازاد سابیر رەشید
300-مامەستا شەرکو ساڵیی پەشمەرگەی دەرین
301-زەکی حەبیب
302-خچر گاهر خچر
303-مستەفا فاتیح عومەر
304-ئەمیر جمیل
305-رحمن خدر ابراهیم رسول
306-ئومەد ئەحمەد خدر
307-جوتیار کەریم
308-ئازاد غریب احمد
309-د. لانە کرمانج
310-سازان ئەحمەد محەمەد
311-ئیبراهیم سالەرحەد نووسەرو وەرگێر نەرویج
312-رەباز هاشم کوری شەهید
313-ئەحمەد مەجید بنەماڵەی ئەنفال و چالاکوانی بواری ئەنفال و پەشمەرگەی دەرین
314-سەربەست نەریمان کەریم رۆژنامەنوس
315-فواد عوسمان تەها رۆژنامەنوس و چالاکوانی جینەساید
316-ئازار سەرچاوی پەشمەرگەی دەرین
317-مەولود بابان
318-جەمال نەجاری
319-م.علی زەنگەنە کەسایەتی سیاسی
320-کارەخ اسماعیل
321-ئاوات سارۆژ
322-ئاواره عبدالرحمن عولا
323-لالە کاکە خان
324-ەلان ممتاز نوری مامەستای زانکە
325-محمد امین سادق
326-شوکت محمد سالح
327-ەەهەە عبداەەە حمە
328-ئارام عزیزچالاکوان
329-توانا تەوەەیی
320-رەوف ابراهیم صالح صوفی- بەریتانیا
321-هەشیار مەلا عبدالرحمن تیچکەشەری سیاسی
322-هادی ئەحمەد ئەندازیار
323-صاحب نادر

324-کەچەر ەەشاد کوی شەهید
325-حەمید نادر نووسەرو چالاکوان هەولێر
326-دەشتی بەرزەواری رۆژنامەنووس هەولێر
327-دەشاد سعید محەمەد ئازگاربوی ئەنفال لە نوگرە سەلمان
328-حەمەسوار عەزیز-نوسەرو ەەخنەگر
329-شوقی عمر محمود
330-خرمان محمد رسول
331-سەلام ەسوە قادر
332-ئیحسان عەبدوڵا
333-پشتیوان سدیق
334-مەسعود سەمەدی
335-شریف اسعد حمد
336-ئیبراهیم عەلی
337-حیکمەت فائق عارف پەشمەرگەی دێرین و بنەماەەی شەهیدی کیمیاباران
338-ڕەباز تەها ئەنوەر
339-هاژە سلیمان مستەفا ئەندامی پەرلەمانی کوردستان خولی پەشوو
340-عدنان اسماعیل
341-هاوەە حمە
342-ئیبراهیم هەورامانی شاعیر و نوسەری بواری جینەساید
343-فوزیە عباس خلیفە
344-هەژار سولەمان
345-نەجات جەبار هەەندا پەشمەرگەی دێرین
346-فرمان فاتح شکور
347-کازم احمد ئەمانیا
348-زه رده شت کاوه نادر
349-شادیە سلیم
350-کەمال کاکل حوسەن
351-بوکان عبدالله پارەزەر
352-نەجمەدین فارس حسن
353-برهان محمد ،هونەرمەند
354-سیروان قادر
355-دکتەر عبدالڵە دادیار
356-ەزگار سعید محمد فقی
357-سروە عوسمان مستەفا ـ نووسەر و شاعیر
358-ڕەبین رسول علی عزیز
359-ەزگار شەخ ساەح

360-بسام عمر
361-نوزاد عبدالباقی سعید
352-زاهیر ابراهیم
353-عیسا حوسەن .. شاعیر هەولێر
354-چیمەن عمر
355-سامی حاجی حەمەد
356-ئاریان ئەکرەم ئەحمەد
357-خالید سلەمان نووسەر
358-باهەز شوانی
359-شاخه وان حه ساری پەشمەرگەی دێرین
360-جەزا ئەحمەد فارس، مامۆستای زانکۆ
361-صابر جعفر علی پ دێرین
362-شەش شهباز
363-سەهراب اسدللە
364-ئەنجام فتاح
365-جەهانبخش خالدی
366-بەوا عەلادین مەحمود
367-ەوقمان مەلا قادر
368-یوسف محمود
369-لقمان علی حسین
370-عەلی عەبدالا
371-عپمان صالح گه
372-سمکۆ ع. مەولود
373-هەمن جوهر احمد/ کوێ ئەنفال
374-علی محەمەد ئەمین
375-فازل عەباس چالاکوان هەولێر
376-ده سته ی دا کوکی له مافی زیندانیانی سیاسی کوردستان محمد بشده ری
377-سعید حمەفرەج قادر
378-خەشه وی مەلا محمود
379-بەختیار محمد صالح
380-بەهار عەلی چالاکوانی مافی ژنان هەولێر
381-گەران سالح پەشمەرگەی دێرین و شاعیر گوندی حەسار
382-هەرش عومەر
383-نەوزاد وەلی عارف
384-شەرزاد شەر، شوان شەقاوە، پەشمەرگەی دێرین!
385-انورحمە لاو تاقانەی ئەنفال گەرمیان

384-کەچەر عەلی ڕۆژنامەنوس
385-عماد محمد بنەماڵەی شەهید کەرکوك
386-بارزان رشید محمد
389-سەعید مەهری
390-محمد سید ڕۆژنامەنووس کەرکوك
391-هیوا حسن علی
392-ئاڵا حسن مولود
393-گەران مەرکی
394-ئیبراهیم عومەر
395-سەربەست محەمەد ئیسماعیل
396-ازاد محمد
397-هەمەن مصگفی اسعد (باوکم و برام و مامە و سێ ئامۆزام) ئێنفالن.
398-ۆزگار منصور ڕەحیم
399-هەنگاو هاشم ڕۆژنامەنووس
400-ئارام محەممەدیان
401-ڕەنج ڕەوف
402- زیتێ ئیسماعیل چالاکوان هەولێر
403-ئومێد چاوشین ڕۆژنامەنووس
404-یوسف علی شریف چالاکوان مەخمور
405-جلال محمد رشید
406-عومەر فارس عەزیز ڕۆژنامەنووس
407-ڕەکارێ مزویری نووسەری بواری جینەساید
408-سابیرعەلی
409-ارسلان اسعد کوخێ رسول
410-سید یق لوستانی چالاک وان سلەمانی
411-هەڤاڵخانێ قینی
412-محمد رسول محمد
413-عبداللێ حمێ عبداللێ
414-کەمەڵەی داکەکی لێ پرسی ئێنفال
415-هاوڕێ پشتەوپەشمەرگەی دێرین و کەسوکاری ئێنفال
416-سێ کین جێ وانمێ رد
417-هێژار صباح عیمان چالاکوان و ڕۆژنامەنووس ئەمریکا
418-عمر محمود
419-کاوان بێتیمار
420-ناسك حسێن
421-هێندرێن ئەحمەد / ڕۆژنامەنووس

422-کاردۆ صباح عبدالڵڵە
423-صابر عبدالڵڵە
424-بەختیار ئاکەیی
425-جەگر جواد ڕەشید
426-ئاسو حمید پاریزەر
427-هاوبەر ڕەشید ـ ڕۆژنامەنووس و پ.م. دەرین ـ کەرکوک
428-دڵدار محەمەد شەریف /ئاکۆ پەرلەمانتاری خانەنشین و هونەرمەند
429-د رابعه چالاکوان و پزیشك خانەقین
430-هەڤاڵ عەبدوڵا
431-ئاکۆ ئاکەیی/ نووسەر و پێشمەرگەی دەرین
432-عبدالڵڵە صابر سعدون، (رزگار حەساری) فۆتۆگرافەرو پێشمەرگەی دەرین...
433-بەوا ئەسعەد ڕۆژنامەنووس
434-دلشاد رمچان
435-ئەحمد کەمەنیست
436-وکاف زیباری
437-تەها حەمید مامشەیی.
438-پشتیوان کریم گەڵاڵی ئەمانیا
439-هوشەنگ باباعلی اسماعیل/ پێشمەرگەی دەرین
440-حەمە هاشم – شۆکار
441-هەمن بابان ڕۆژنامەنووس
442-بەکر تەیفور ڕۆژنامەنوس
443-دڵدار علی ئەحمەد
444-ئەنوەر ئەحمەد ڕۆژنامەنووس
445-کاڵی کەریم چالاکوان سویسرا
446-کمال ئانیە
447-بایەزید کەریم چالاکوان هەولێر
448-کاروان حسین / پیشمەرگەی دیرین
449-ڕەناز هاشم بنەماڵەی شەهید
450-کاکەزیاد حمد عبدالڵڵە
451-ڕەزان ساڵح ، تۆژەر و شانەکار
452-نەوزاد شوانی نووسەر
453-هەڤە محمود حمدأمین
454-هیوا ڕەش پێشمەرگەی دەرین و زیندانی سیاسی
455-هۆناک محەمەد نجم چالاکوانی ژنان سلیمانی
456-هاوڕێ کریم
457-حەمە سەعید زەنگنە چیرۆك نووس و نووسەر کرکوك

458-گەران نامیق شانەکار
459-ئارام بەگدی پیچشمەرگەی دیچرین و کەسوکاری ئەنفالکراو نەرویج
460-نەهرە عەلایی /ڕۆژنامەنووس و چالاکوان
461-مەهدی جاف. شانەکار
462-ریبین صباح عبدالله چالاکوان و پاریزەر
463-لەزان ڕەشید مغدید
464-هیوا شوانی پێشمەرگەی دەرین
465-زرار مه لا گجکه پێشمەرگەی دەرین
466-یووسف مەنتک نووسەرو ڕۆژنامەنووس / ئەمانیا
467-فریا مناف
468-شکرالله حمدئەمین سەعید
469-ئاسۆ فەقێ چالاکوان نەرویج
470-ئالان تەفەق
471-عومەر خدر کاکیل فەتەگرافەر و کوڕی شەهید
472-سەرکەوت خدر
473-فەریدون عبدول
474-عەلی شوانی
475-کاروان عەلی عەبدوڵا
476-عەبدوڵا ئۆژی..خوێنەرونووسەر..
477-هاوڕی سەعید
478-گەردە مامەحەمە خوشکی شەهید و ئەنفال و شەهیدی قەڵەم
479-کوشاد حمە سعید وەرگێڕ و نوسەر
480-علی خدر
481-ڕەنج گاهر علی ئەفەندی چالاکی سیاسی سویسرا
482-حویز عبدالله
483-ئاسۆس هەردی نووسەرو ڕۆژنامەنووس و پێشمەرگەی دەرین
484-ماهر محمد غفور
485-سیروان حمەخان
486-هیوا سابیر
487-ڕاستی احمد
488-سەردار عومەر
489-محمد مشیر پەَشمەرگەی دەرین و شاعیر و نوسەر
490-کاوە حسن پێشمەرگەی دەرین
491-ئەحمەد قادر بایز
492-ئەحمەد عەلی کریم برای ئەنفالکراو
493-جەمال شوشە پێشمەرگەی دەرین
494-سالار سیامەند مامەستا ـ هەولێر

495-سربست کاکی
496-دشاد رزاق رسول. دشاد کاوانی. نووسر.
497-تاهیر ەحیم -نووسر- ئەمانیا
498-سربست یەدا پشمرگەی دژین و زیندانی سیاسی
499-خالد حسن محموود
500-کوردۆ سالح / پشمرگەی دژین. بڕپرسی حیزبی شیوعی هولیر.
501-هیمن صلاح
502-محمود موراد تکۆشری دژین هەندا
503-محمد عبدالله عیمان
504-عبدالخالق محمد حمد امین/ پشمرگەی دژین
505-شروان عوسمان/کۆندا
506-جمیل شوانی پ دیرین دانمارك
507-په روا ده وله ت
508-ئاشتی ەسور
509-لقمان احمد کریم
510-سفین ئیسمایل
511-ئارز دارا پوور تکۆشری دژین
512-تۆفیق حمه محمد
513-عبدوڵا سەمان (مشخص) شاعیرو نووسر کۆندا
514-فرهاد کریم عبدوڵا
515-قاهیر سول محمد احمد
516-جلال حمید روستم
517. هاوکار جلال کریم
518-ەکار ئحمد پشمرگەو تکۆشری دژین
519-کرم کاکەویس
520-ئاشنا مجید کاکە
521-تیب کاکەیی
522-محمد عبدالله
523-کاروان کریم احمد برای شهید
524-نجیب خدابخش
525-هاور سعید
526-حمید ئبوبکر ئحمد بدرخان رژنامنووس
527-تاریق محمد ئمین
528-سفین محمد هینی
529-د.زگار ەنجەم
530-کمال زنگه نە
531-لوقمان قادر تها پشمرگەی دژین

532-دانا سەمەد ... .كاسب
533-ئەحمەد زامدار
534-پەزان محسن
535-عوسمان قادر ئەحمەد
536-لاوەن قادر حاجی كاكە
537-بەیار حیدر جبار
538-بەندی لقمان نادر كوەه ئەنفال
539-مصگفی أحمد محمد نوری/ حقوقی /كركوك
540-یونس رەسول مینەزادە
541-بدرالدین حەصالح مامەستا هەولێر
542-هەرش نوری محمد
543-فازە عوسمان فەقە عەزیز زیندانی سیاسی سویسرا
544-سەنگەر صبری مجید شقڵاوە
545-عوسمان غەریب محەمەدئەمین تەكەشەری دەرین
546-عبدالله علی محمد دارتاش
547-فوئاد بابان
548-عبدالرحمن كریم مەلازادە مامەستای خانەنشین
549-قاهیر ەسوە محمد احمد
550-مهدی نامق كریم
551-لقمان صدیق رسول كوێی شەهید و تەكەشەری دەرین سلەمانی
552-كەریم مەرەسەنە
553-چەمان احمد محمود
554-توانا ئەحمەد
555-شاڵاو مورتكە پ دەرین
556-كەمان بهادین نوری سلەمانی
557-مەریوان مامە عەلی
558-رەبوار محەمەد
559-میراو ئاژگەیی
560-شەرزاد خدر
561-عیماد عەلی زیندانی سیاسی ئەمانیا
562-عبدول علی ئەوەحمان
563-شاخەوان شەش لەكەلەری بواری جینەساید كوری شەهیدی سەركردە دانمارك
564-ئەبو شهاب حەساری
565-بەختیار چاوەە
566-هەرش حەبابە گەورە
567-جاسم خەلانی پیچشمەرگەی دیچرین سوئید

568-حەسەن مارف
569-حواس مه لازاده
570-کاوەس عبداللە
571-ئیدریس شێخ تەکەشاری دەرین هەولێر
572-ناڤم عمر
573-گوڵاڵە ڕزا سالح سەرکی ڕەکخراوی ژنانی کورد و ئیتاڵی خوشکی شەهید
574-جمال ڕە شید ده باغ
575-نازم عوسمان.کەمنیتەی کورد لە ئیتالیا
576-نەورەز شەریف
577-ئومەد بابان نەمسا
578-برایمی کاکەحەمە
579-کمال میرزا / سلەمانی .
580-مەهدی حەسەن خدر
581-سامان سلیمان
582-عومەر هەنگاو
583-نەریمان ئەمین
584-خەشناو شەر
585-سیروان امین چالاکی سیاسی فینلەندا
586-د. محمد کیانی ئەندامی پەشووی پەرلەمانی عەراق و تەکەشاری سیاسی
587-چالاک زەنگە نە ە پیشمە رگە ی دیرین
588-کمال حسین ـــ خانەنشینی پەشمەرگەی دەـــــــــــــــرین
589-بیان تاهیر
590-هاوژین حەمە ڕەشید/ بەریتانیا
591-کمال شوانی
592-عەباس نادر قادر-نووسەر -هەولێر
593-بەختیار مستەفا قادر ڕۆژنامەنووس و چالاکوان سلەمانی
594-جاسم غفور/بەریتانیا
595-فارس عزو فرنسیس سیاوش.. پەشمەرگەی دەرینی حیزبی شوعی عیراق…
596-تارا ئەحمەد/ سوید
597-هیوا سەید سەلیم کوڕی شەهید و نووسەرو چالاکوان
598-جەگر جەواد ڕەشید، خوەندکاری زانکە
599-فائزە فەاد – زەردەشتیانی کورد
600-دیاری محمود چالاک
601-کمال میرزا حسن
602-نزار عقراوی تەکەشاری سیاسی بەریتانیا

603-سیروان نجم الدین جلال
604-بەختیار کەمال جبائیل / خانەنشین
605-جه مال مه حموود-که نه دا
606-لوقمان محەمەد
607-سیروان محەمەد
608-قومری سالح
609-ئەردەلان ئەمین
610-چیمەن مەحمود بەمبا
611-ئارام عیمان
612-وریا قادر
613-کاروان حسین
614-بەکر عەبدولکریم
615-حسن عبداللە عمر
616-سروە محمەد سالح خانە نیشین،سەرچنار
617-عبدالعزیز احمد عزیز
618-سیروان سەعید
618-عدالت احمد
619-ناجح محمەد ئەحمەد
620-فەرهاد عمر عبدالرحیم
621-احمد محمود
622-دەوەن مەعروف، نووسەر
623-اسماعیل برایم صابر
624-نیهایەت مام شەخ چالاکوان
625-دەشاد محەمەد مستەفا
626-جەزا جەعفەر
627-یوسف گالب سالیی
628-تەحسین شەریف
629-سمکە ئەحمەد
630-شامل جلال
631-عباس رەستەم سلیمان تەکەشەری دەرین
632-عبداللە حسەن احمد
633-صلاح حمه ئه مین
634-عەبدولا پالا پشمەرکەی دەرین ئەمەریکا
635-سالار فەتاح قادر
636-کارزان حمەجان محمدامین
637-ئاسە ئەحمەد دەوالەت
638-ئەیوب ئەنوەر سماقەیی

639-فەخرەدین گەرمیانی نووسەرو شاعیرو پەشمەرگەی دەرین
640-ئارام نەجم
641-احمد محمود
642-ریبوار احمد پ. م دیرین
643-کریم عباس یاسین-مامەستا
644-حسین علی
645-د. ناجح محمەد ئەحمەد، پەشمەرگەی دەرین هەبجە
646-منسور حسن سعید
647-هیمن برزان خورشید
648-قادر کەندیناوه
649-جەلال عەلی ئەحمەد پەشمەرگەی دەرین
650-کاڤم علی مامەستاوەژنامەنووس کەرکوک
651-صابر جعفر علی
652-مامەستا زرارقادر خەیلانی/سەرپەرشتیاری خانەنشین..
653-دەزار زرار قادر/ فەرمانبەر
654-کاوە عبداللە .چالاک وانی مەدەنی
655-سیروان باپیر
656-شوان صابر مصگفی مافناس و چالاکوانی مافی مرۆڤ
657-حەسەن محەمەد
658-فرمان محمد برای ئەنفالکراو شەهید
659-محمد نحم پ م دەرین
660-شەرزاد شەر، شوان شەقاوە، پەشمەرگەی دەرین
661-ئاوات ەسوە نووسەر و ەژنامەنووس
662-کامران حسین
663-ئاراس رشید
664-ادهم نجار
665-کاروان عبداللە .چالاکی سیاسی
666-مصگفی یاسین حمد خانەنشین
667-هاوژین عەلی سابیر
668-کاک ئەحمەد سەعدی فەرمانبەر لە مەخمور
669-ئەحمەد سەعید
670-قارمان محمد
671-تەها مامشەیی نەرویج
672-سوهەیلە حوەز ئیسماعیل
673-فاتح مستەفا حمدئەمین چالاکوان پیچشمەرگەی دەرین
674-ابراهیم مجید فرج
675-سامان بکر احمد – چالاکەوانی مەدەنی وزیندانی سیاسی

676-ساما سلاح رژنامنوس بلجیکا
677-چرا خاتاب عومار
678-سربست نریمان کریم رژنامنووس و چالاکوان
679-سفین عباس /خانەنشین
680-بباز فاروق حسین
681-سران عبدوللا عوسمان
682-جلال انور سعید
683-فاروق عبدلکریم قادر
684-کاروان کمال
685-سلمان حسن خدر
686-جباراحمد نووسرو چالاکوانی بواری جینساید
687-هیوا شوانی پشمرگەی دەرین
688-یحیا ئەحمەد فەرج
689-لقمان ناسیح انور
690-سلاحدین ساڵیی / رژنامنووس
691-گران هەڵبجەیی نوسەرو چالاکوان دانمارك
692-كمال عباس أسعد
693-هیوا محمد عباس
694-قادر عزیز
695-کەسرەت ئەحمەد بەکەس
696-زیرك محمد إبراهیم صابر
697-ژیان حمە سعید
698-چنور محمود
699-خولیا حسن شاعیر کەنەدا
700-اکرم جوهر
701-کامیل ئەحمەد فەرج
702-بەیار حیدر جبار قوتابی زانکۆ
703-عبدوڵا مەحمود نووسەر
704-نەوزاد بابان چالاکی سیاسی و نووسەر
705-شاخه وان حه ساری پشمەرگەی دەرین و بنەماڵەی شەهید
706-دوکتور محه مه د ره حیمی
707-دڵشاد سعید محەمەد ئازگاربوی ئەنفال لە نوگرەسلمان
708-مافپەروەر حمدامینی وسمان بیرەژی
709-عبدالرحمن كريم عبدالله
710-دکتۆر فایز خەتاب خوشکی شەهید
711-صابر فيچ الله أحمد
712-نورالدين احمد سا لح / كه ركووك

713-گارق فریق حسن
714-ڕزگار سعید محمد
715-سیروان مستەفا محەمەد
716-لگیف محمد
717-سیروان محەمەد سەعید
718-سعید حەمفرەج قادر
719-عبداللە صابر سعدون/ رزگار حەساری فۆتۆگرافۆرو پێشمەرگەی دێرین
720-مسته فا احمد محمد /ماف په روه ر/ كه ركوك
721-محمد زه نگه نه
722-محسن علی
723-حسن عبداللە عمر
724-كامه ران حمه نوری حمه كریم كورسانی / الماتیا
725-بەختیار محەمەد
726-سەرهەد تەفیق باوكی 5 مندالی ئەنفالكراو
727-ڕزگار عبید محمد ئیلنجاغ شوان كە كوك
728-سمیرە ئەحمەد /چالاكوان . كەركوك
729-نیاز عبداللە چالاكوان فەرەنسا
730-ڕەبوار محەمەد
731-یاسین غفور درویش فرج / هەڵەبجە
732-بەختیار مامەستا محمود
733-شاسوار شوانی بەلجیكا
734-قاسم نەكانی پێشمەرگەی دێرین
735-نجات محمد زەنگەنە
736-سالارعزیز حەساری.
737-ئامانج عبدوڵا مەعروف
738-نەسرین بابان ئەمانیا
739-ئارام صاڵح حسین
740-حمید خالد كریم / وشیار حەساری
741- سوارە یوسف كەوەی
742- ڕەكخراوی كوردستان بۆ جینەساید
743-مەلا شاخی پ دێرین و ئەندامی پێشوی پەرلەمانی كوردستان و نووسەری بواری جینەساید
744-ڕۆژان شەهید حەمەڕەش – ئەندامی خولی پێنجەمی پەرلەمانی كوردستان و كچی شەهیدی فەرماندە
745-موحسین شیروانی پارێزەر بەرپرس لە كەیسی ئەنفالە لە دادگای باڵای تاانەكان

746-پەری عەزیز بەرپرسی پەشووی دەسپەی گەرشە بە کەمەکان لە وەزارەتی شەهیدان
747-دلەر کەریم محەمەد نووسەر لە بواری جینەساید
748-محمد زرنگ چالاکوانی جینەساید وپەشمەرگەو ەکخستنی دەرین و نوسەری جینەساید
749-هەمن حەسیب نووسەرو چالاکوانی بواری جینەساید
750-رازاو سلەمان ئەمانیا
751-کریم عباس یاسین-مامەستا-هەولەر
752-سەباح کەرکوکی رەکخەری کاروباری ناساندنی جینەساید لە سوید
753- میرەعەبدالکەریم رەشنبیرو وەرگەر
754-ئەردەلان لەتیف مامەستای زانکە